

«АРСЕЛОРМИТТАЛ»
ЭКОЛОГИЯЛЫҚ
ТАЛАПТАРДЫ
ОРЫНДАЙ МА?

2-бет

ЗАҢСЫЗДЫҚПЕН
ЗАҢДЫ БҰЗЫП
КҮРЕСУГЕ БОЛМАЙДЫ

11-бет

ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ:
УЧИТЕЛЯ СТАЛИ
СЛЕПЫМИ
ИСПОЛНИТЕЛЯМИ

14-бет

ҚАЗАҚҰНИ20

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz || qazaquni2000@gmail.com || 2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады || №44-45 (914-915) 30.11.2020 жыл

Азат ПЕРУАШЕВ:
**МЕМЛЕКЕТТІК
ТІЛДІ
МЕМЛЕКЕТТІК
ДЕҢГЕЙГЕ САЙ
ЕНГІЗУІМІЗ КЕРЕК**

«Ақ жол» демократиялық партиясының төрағасы Азат Перуашевтің XVI құрылтайда партияның сайлауалды бағдарламасы бойынша сөйлеген сөзі

8-9
бет

ҰЛТТЫҚ МҮДДЕНІ ҚОРҒАУ - ХАЛЫҚ ТАЛАБЫН ҚОЛДАУ

Алашорданың негізі – Ұлтшылдықта. 1922 жылы Алаш көсемі, ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлының 50 жылдығында сөз сөйлеген Сәкен Сейфуллин Ахаңның барлық қырын мақтап келіп, «Ең бастысы, Ахмет Байтұрсынұлы – ҰЛТШЫЛ» деп ардақтаған болатын. 2017 жылы 5-наурызда Әлихан Бөкейханның туған күні Ахмет Байтұрсынұлы мұражайында өткен Алашқа арналған аста сөйлеген сөзімде Алаштың 100 жылдығында кеңес империясы кезеңінде атылып кеткен Ұлтшылдық деген ұғымды ақтап алып, ардақталатын сөзге айналуы тиіс деп айтып едім. Сол сөзімді тағы да қайталаймын. Яғни, «Ақ жол» партиясының саяси бағдарламасында атап көрсетілгендей, Қазақ Еліне Алаш идеясынан артық Ұлттық идея жоқ!

4
бет

ҚАЗАҚ ТЕҢГЕСІ - ҚАЗАҚ ЕЛІНІҢ ТӘУЕЛСІЗДІГІНІҢ БЕЛГІСІ

ОРТАҚ ВАЛЮТАҒА ҰМТЫЛУ - ОРМАНҒА ҚАРАП ҰЛУ

15-қараша – Ұлттық валютамыз – теңгеміздің туған күні! Тәуелсіздіктің ең басты белгілерінің бірі – Ұлттық теңге! Абылай мен Абайымыз, Шоқан мен Құрманғазы, Сүйінбайлар бейнеленген төл теңгемізді алақандарына аялай ұстап: «А, құдай, жеткіздің бе, ақыры бұл күнге де!» – деп, асақалдарын көз жастарымен сулаған абыз қарияларды көргенде қатты толқыған едік сол кезде...

10
бет

Сұлтан Хан ЖҮСІП:
**МЕН ҚАЙ
МЕМЛЕКЕТТІҢ
АЗАМАТЫМЫН?**

Өзімнің төлқұжатымда таза қазақша және қазақи тәртіппен жазылған, алдымен «Сұлтан Хан Аққұлұлы Жүсіп» деп өз атым, одан соң әкемнің аты, ең соңынан тегімді орысшалап және орысша тәртіппен, яғни «Жусип Сұлтан Хан Аккулулы» деп алдымен тегімді, сосын өз атымды және ең соңынан әкемнің атын жазуға мәжбүр болдым.

3
бет

«ҚАЗАҚ РЕСПУБЛИКАСЫ»: ВОЗВРАЩЕНИЕ ИМЕНИ И МОДЕРНИЗАЦИЯ КАЗАХСТАНА

В Нур-Султане прошел внеочередной XVI съезд Демократической партии Казахстана «Ақ жол». Демпартия «Ақ жол» считает целесообразным наряду с названием «Казахстан» использовать исторически аутентичное название «Казахская Республика».

13
бет

«АРСЕЛОРМИТТАЛ» ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛАПТАРДЫ ОРЫНДАЙ МА?

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «АрселорМиттал Теміртау» АҚ металлургия комбинатында болып, мырышпен және алюминиймен қаптау цехының жұмысымен танысты.

Кәсіпорынның атқарушы директоры Вадим Басин Президентке өндіріс процесін ұйымдастыру және жабдықтау жұмысы туралы баяндады. Цех мырышпен қапталған орамды және табакша өнімдерін өндіреді. Цехтың жалпы өндірістік қуаты жылына 700 мың тонна өнім шығаруға есептелген. Мырышпен қапталған табакшаларға конструкциялық материалдар өндірісі мен құрылыста сұраныс жоғары. Металлургия өндірісіндегі бұл өнімнің қосымша құны да қымбат. «АрселорМиттал Теміртау» АҚ бас директоры Наир Биджу Мемлекет басшысына кәсіпорынды дамыту перспективасы, жаңа кокс батареясы құрылысының жоспары, өндірістік қалдықтарды азайту жөнінде қабылданып жатқан шаралар жайында мәлімет берді.

— Кәсіпорынның алдында тұрған міндеттер аз емес. Сондықтан оны ретіне қарай шешу керек. Ол

жайында бұған дейін Премьер-Министрмен сөйлестім. Жаңа облыс әкімімен де бірқатар мәселені талқылады. Барлық мәселені ақырындап шешу қажет, — деді Қазақстан Президенті.

Ашығын айтсақ, бұл кәсіпорын өзіне тиісті міндеттерін атқаруға онсыз да асыққан емес. Әсіресе экологиялық талаптарды орындамай ауаны ластаудан алдына жан салмайды, Қарағанды аймағындағы үлесі тым жоғары. Сол үшін 2015-жылы

— 1,7 млрд, 2018-жылы - 600млн, 2019-жылы - 1,4 млрд. теңге айыппұл салынған. Мұндай мардымсыз шара компания иесі үндіс Лакши Митталға маса шаққан құрлы әсер еткен емес. Аталмыш кәсіпорынға қарасты шахталардағы апатта жүзден аса адам опат болғаны да белгілі. Бұл компания өндірістегі қауіпсіздік пен қоршаған ортаны қорғауға атүсті қарайды, тіпті мемлекет басшылары тарапынан айтылған ескертулерді елей бермейді.

«АҚ ЖОЛ» ПАРТИЯСЫНЫҢ ҚҰРЫЛТАЙЫ ӨТТІ

Құрылтайда «Ақ жол» Қазақстан демократиялық партиясының сайлауалды бағдарламасы талқыланды. «Ақ жол» партиясы төрағасы Азат Перуашев баяндама жасап, Мәжіліс депутаттығына кандидаттар тізімі бекітілді.

Жарыссөзде бірінші болып ақын, «Ақ жол» партиясы төрағасының орынбасары, ҚР Президенті жанындағы Ұлттық Кеңес мүшесі Қазыбек Иса сөйледі. Ол «Ақ жол» партиясы еліміздегі барлық партиялардың ішінде Ұлттық мүддені қорғау ұстанымымен ерекшеленетініне айрықша тоқталды. Мемлекеттік тіл туралы заң қабылдау партия бағдарламасында басты мәселелердің бірі болып тұрғанын айтты.

Одан соң партияның Шымкент қалалық филиалы төрағасы Әлімхан Әбжанов туризмді дамыту мен әкімдер мен соттарды сайлау мәселесін, партия төрағасы орынбасары, «СейМАЗ» АҚ құрылтайшысы Дмитрий Васильев кәсіпкерліктің дамуы жайлы сөйледі.

Партияның Маңғыстау облыстық филиалы төрағасы Жаңбырбай Матаев Мемлекеттік тіл туралы заң қабылдау керектігін және діл мен дін мәселелерін атап өтті. Партия мүшесі Бөріхан Нұрмұхамедов бюрократияның елдің еңсесін езіп отырғанын айтты. Белгілі алаштанушы, ғалым Сұлтан Хан Жүсіпұлы мемлекеттік тіл туралы заң қабылдау, 1931-33 жылғы Ашаршылықты геноцид деп тану, Алашорда бағдарламасын басты бағыт ету туралы сөйледі. Жамбыл облыстық филиал төрағасы Асан Қошмәмбетов, Ақмола облыстық филиал төрағасы Борис Мельников, кәсіпкерлер Рамазан Жанпейісов, Алмас Бадашев, Әлия Рақышева да өз ұсыныстарын білдірді. «Ақ

жол» партиясы Жастар қанатының жетекшісі Ғазиза Тәжібаева жастардың Мемлекеттік тіл туралы заң қабылдануын және әлеуметтік әділеттілік пен әділ сайлауды талап ететінін мәлімдеді.

«Ақ жол» партиясы сайлауалды бағдарламасын редакциялау үшін редакциялық кеңес құрылды. «Ақ жол» партиясы төрағасы орынбасары, Мәжіліс депутаты Берік Дүйсембинов мәслихат депутаттығына кандидаттар туралы есеп берді. «Ақ жол» партиясы Алматы облыстық филиал төрағасы Мейраш Шынасылова 40 адамнан тұратын Парламент Мәжілісі депутаттығына кандидаттар тізімін жариялады. Юрий Шин «Ақ жол» партиясы Орталық Кеңесі құрамын жариялады.

ІЗСІЗ ЖОҒАЛҒАН МИЛЛИОНДАР ІЗДЕСТІРІЛУДЕ

Алматыда коронавируспен күресіп келген дәрігерлерге төленген үстемақы онды-солды жұмсалған. Ішкі мемлекеттік аудит департаменті мұндай заң бұзушылыққа Тауарлар мен қызмет сапасын және қауіпсіздігін бақылау департаменті жол бергенін анықтады.

— Аудит барысында 55,6 миллион заң бұзушылық анықталды. Оның ішінде 4,2 миллионы қызметкерлерге заңсыз берілген. 32,8 миллионы қызметкерлерге берілген үстемақадан заңсыз салық

және зейнетақы жарнасы ұсталғаны анықталды. 18,4 миллионын есеп бойынша қалпына келтіру керек, — дейді ҚР ҚМ ІМАК Алматы қаласы бойынша Ішкі мемлекеттік аудит департаменті басшысының орынбасары Ернат Байғалық.

Ішкі мемлекеттік аудит

департаменті басы дауға қалған мекеменің осы жылдың 1-қаңтары мен 31-тамыз аралығында шығынды тексеріп, 55 миллионның ізін таппаған. Мамандаркеңесінің бұл департаментке келесіздіктерді жою жөнінде нұсқама жіберілген. Енді іс әрі қарай Жемқорлыққа қарсы күрес қызметіне жолданыпты. Сәуір айынан бері бұл мекемеге Жандарбек Бекшин жетекшілік етеді. Ал оған дейін Айтат Молдағасымова басқарған. Молдағасымованың тұсында өзіне сыйақы жазып алғаны жайында ақпарат тараған болатын. Өзі мұның бәрін жоққа шығарып, кейін қызметінен кеткенді.

ЗИЯНДЫ ТАМАҚТАР ЖАРНАМАСЫ ТОҚТАТЫЛСЫН

Қазақстанда зиянды тамақ өнімдері саудасын насихаттауды тию керек. Өйткені көз сүрінетін фаст-фуд, энергетикалық сусындар жарнамасының кесірінен балалар семіздікке шалдығып жатыр деген сенаторлар үкіметке сауал жолдады.

— Теледидардағы барлық жарнаманың 32,8 пайызы азық-түлік өнімдерінің жарнамасы. Ең жиі жарнамаланатын тағам өнімдерінің қатарында құрамында қанты бар сусындар тұр, олардың мөлшері 22 % болса, шоколад пен энергетикалық батондарға қатысты 17 пайыз. Сенаторлар есебінше, орташа алғанда, жеткіншектердің 30 пайызға жуығы көп уақытын теледидар қараумен өткізеді. Ол күніне шамамен 13 тамақ жарнамасын, ал жылына бес мыңдай жарнама

көреді, — деді сенатор Ақмарал Әлназарова. Депутат елімізде Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы тыйым салған зиянды тамақтардың 72 пайызы біздің елімізде жарнамаланып жатқанын жеткізді.

Зиянды тамақ өнімдері мен алкогольсіз сусындардың маркетингі балаларға әсер ететінін диетологтар да мойындайды. Дәрігерлердің сөзінше, әр ата-ана өз перзентін жіті қадағалауы керек. «Егер жарнаманы аз көрсетсек, оған деген сұраныс та төмен болар еді. Зиянды тамақтарды тек шектеп қойып отыруға болмайды. Оларды балабақша, мектептерде сатуға тыйым салған жөн. Фаст-фуд, энергетикалық сусындар, тәттілерді қоғамдық, серуендейтін жерлерден де алып тастау керек» — дейді белгілі диетолог Лидия Гурьева.

ТОЙ ДЕГЕНДЕ АҚША СУДАЙ АҒАДЫ

Қарағанды билігі көктемде ел дәрі таппай тентіреп кеткенде қала бюджетінің 216 миллион теңгесін той тойлауға бөліпті. Оның 122 миллион теңгесін игеріп те қойған.

Пандемия салдарынан мерекелік шаралар аталып өтпесе де, шенеуніктер бұл қаражат мереке күндері қаланы безендіруге жұмсалғанын айтып ақталуда. Басында мереке тойлауға 288 миллион теңге бөлінген. Дегенмен төтенше жағдай жарияланып, мамырдағы мемлекеттік үш мереке тойланбады. Осыған байланысты шенеуніктер 72 миллионды бюджетке қайтарып бергенін жеткізді. Ал қалған 216 миллион теңге тендерді жеңген шымкенттік «Шанырақ Құрылыс Ком» серіктестігіне бұйырыпты. Олар

елдегі төтенше жағдай режимі алынғанда, тамыз айында Конституция және Кеншілер мерекесін өткізді-мыс. Осы екі күнде той тойланба да, қаладағы негізгі ғимараттарды жарықтандырып, құрылғыларымен безендірген екен. Бұл үшін мердігерге жалпы соманың 122 миллион теңгесі аударылса, қалған қаражат алдағы мерекелер өткізілген соң берілмекші. Жергілікті атқамінерлер қал тұрғындарының көңіл күйін осылай көтермекші екен.

ЛИЦЕНЗИЯСЫНАН АЙЫРЫЛДЫ

Елорданың мамандандырылған ауданаралық әкімшілік Соты Тынышбаев атындағы Қазақ көлік және коммуникациялар академиясын бас лицензиясынан айыруға қатысты қаулы қабылдады.

Тоқсан жылдық тарихы бар Алматыдағы білім ордасына қатысты шу өткен айдың басында басталған. Білім және ғылым министрлігі жүргізген тексерістің қорытындысы бойынша академияны бас лицензиясынан айырамыз деп шешкенді. Алайда бұған оқу

орнының басшылығы түбегейлі қарсы шығып, сотқа жүгінді. Сол алғашқы сотта жеңіліп отыр. Шешімге сәйкес, енді 5 мыңға жуық студент оқуын басқа университеттерде жалғастыруы тиіс. Дегенмен академия басшылығы бірінші соттың шешімін әлі даулауы мүмкін.

Студенттерді өзге оқу орындарына орналастырғанмен мамандық алу мәселесі қалай шешілмекші? Айта кетелік, бұл осы саладағы еліміздегі бірден бір арнайы базалық жоғары оқу орны болып келген.

ДӨРЕКІ АНА АЙЫППҰЛ АРҚАЛАДЫ

Ақтөбеде мұғалімдерді балағаттаған ата-анаға айыппұл салынды. Бұл — педагогтардың мәртебесіне қатысты қабылданған заң аясында елімізде ата-анаға қолданылған алғашқы жаза болып отыр.

Ақтөбелік келіншек баласына төмен баға қойған ұстаздарды whatsapp желісінде аузына келгенін айтып, Мұхтар Арын атындағы орта мектептің бес мұғалімін балағаттайды. Деру тоқсан қорытындысын түзетіп,

өте жақсы деген баға қоюды талап етеді. Ата-анадан жаппай дөрекі сөз естіген педагогтар жақылау департаментіндегілер тексеруге кірісіпті. Бұрын мұғалімдер қанша жерден балағаттаса да, ата-анаға қарсы ауыз аша алмайтын еді. «Педагог мәртебесі туралы» заң қабылданғалы көзіміз ашылды дейді ұстаздар. Ата-ана тарапынан педагогтарға қатысты құрметсіздік көрсеткені, сонымен қатар былапыт сөз айтылғаны, бестік бағасын қою туралы қорқытқан фактілер whatsapp желісі арқылы дәлелденді.

Мәмбет ҚОЙГЕЛДІ:

МЕМЛЕКЕТТІҢ ТАРИХИ АТАУЫНЫҢ ҚАЙТАРЫЛУЫ – ӘДІЛЕТТІЛІК

«Ақ жол» партиясының төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашев 2019–жылдың қаңтар айында Мемлекет атауын «Қазақ Республикасы» деп өзгертуді ұсынғаны туралы «Қазақ үні» ақпарат агенттігі жазған болатын.

Онда «1920 жылы тамыз айында МоскСовНарКом шекара мәселесін жан алысып талқылағанда, Әлімхан Ермеков бірнеше рет баяндама жасады. Осы жұмысқа Ахмет Байтұрсын, Әлихан Бөкейхан және басқа да қазақ делегациясының 12 мүшесі тікелей қатысты. Сонда олар арнайы экспедицияларда жинастырған ғылыми деректерге сүйеніп, қазақ жерінің тұтастығын дәлелдеп шықты. Нәтижесінде, сол жылы Автономды Кеңестік Республика құрылып, 1925–ші жылдан бастап оған халқымыздың төл «ҚАЗАҚ» деген атауы берілді», – делінген. «Келесі, 2020 жылы мемлекеттілік тұрғысынан болашақ Тәуелсіз Қазақстанның іргетасына айналған, КСРО құрамындағы Қазақ Республикасының, нақтылап айтамын – ҚАЗАҚ Республикасының – құрылғанына 100 жыл толады. Қазақстан атауымен қатар ресми түрде қолданылуы үшін – ҚАЗАҚ Республикасы атауын қайта енгізу мүмкіндігін қарастыруды ұсынамыз», – деп мәлімдеген еді Перуашев. Естеріңізге сала кетейік, мұндай бастаманы 5 жыл бұрын, «Мәңгілік Ел» тұжырымдамасын талқылау барысында Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың өзі ұсынған болатын.

Осы орайда «Қазақ үні» ақпарат агенттігі осы мәселені тағы да бір рет қоғам талқысына салып, сарапшылардың пікірін білуді жөн көрді.

Мәмбет ҚОЙГЕЛДІ, тарихшы:

– 1920 жылы өмірге келген Қазақ Автономиялық Советтік Социалистік Республикасы осы Совет Үкіметі мен Алашорда Үкіметі арасындағы келісімнің нәтижесі деп қарауымыз керек. Мұндай пікірді шетелдік қазақтар да қолдап отыр. Сондықтан, меніңше, тарихи атауының қайтарылуы бұл тарихи әділеттілік болып табылады.

Әзімбай ҒАЛИ, саясаттанушы:

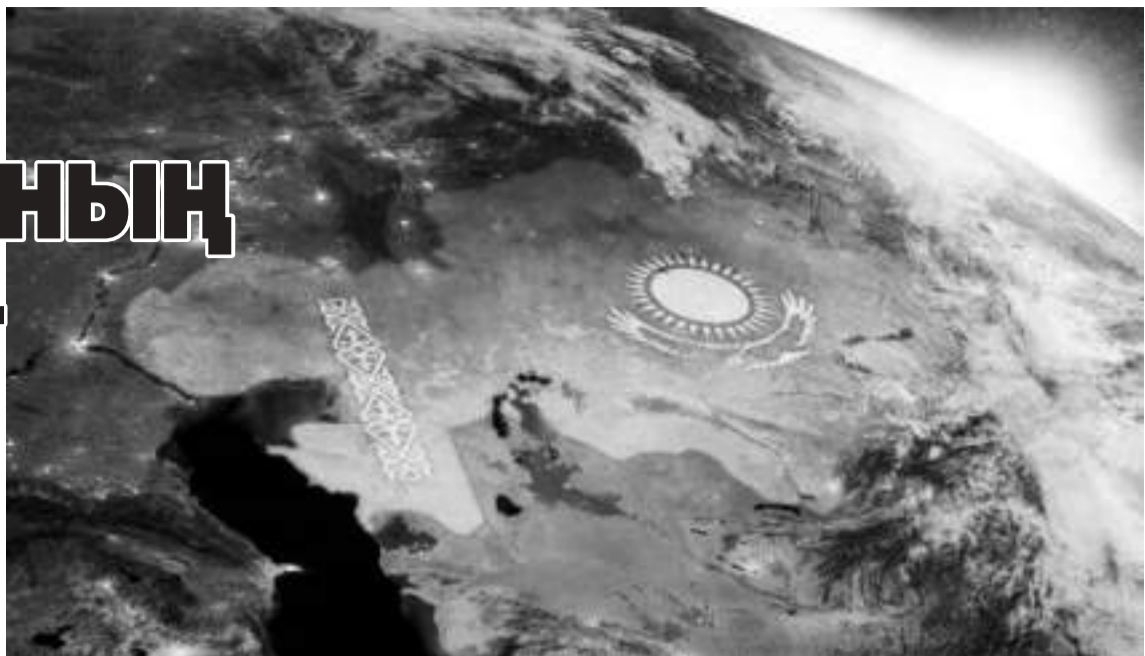
**БОЛАШАҚТЫ
ОЙЛАСАҚ
ТӨЛ АТАУЫМЫЗҒА
ОРАЛАЙЫҚ**

– Мен «Қазақстан» атауын «Қазақ Республикасы» деп өзгертуді қолдаймын. Кезінде бұл ұсыныс қабылданбай қалды. Негізді, біздің елдің аты о баста Қазақ Республикасы болып қалыптасуы керек еді. Біріншіден, «Қазақстан Республикасы» деген атаудың өзінде қателік бар. «Стан» деген сөз «елі», яғни, «республикасы» дегенді білдіреді. Ендеше, біз Қазақстан Республикасы дегенде тағы бір «республикасы» деген сөз жасырынып тұр. Тафтология бар. Екіншіден, егер біз мемлекет атауын Қазақ Республикасы деп өзгертсек, ұлттық идентификацияда ұтатын жеріміз көп. Қазіргідей барлығы бірдей қазақстандықтар емес, қазақтар деп аталатын еді.

Бұл өз кезегінде мемлекетте мекендейтін барша халықты ұйымдастыруға өз септігін тигізеді еді. Біздің құрамымызда Ресейдегі сияқты автономиялық субъектілер, яғни, басқа мемлекеттер жоқ. Ал біз сияқты унитарлы елдердің бірақтары мемлекеттің атауын жергілікті ұлттың атымен айтады. Мысалы, Француз Республикасы, Қырғыз Республикасы. Осы аталған мемлекеттерде тек француздар мен қырғыздар ғана тұрады деген сөз емес қой. Олар да – дәл біз сияқты көп этникалық мемлекеттер. Франкияда Африкадан келген қара қазақтар бар. Қырғыз елінің құрамында өзбектер, казактар т.б. ұлттың өкілдері бар ғой. Сөйтсе тұра, басқа этникалар мемлекеттің атауына мойынсынған. Марокко, Алжир, Сенегалдан келген мигранттар өздерін «французбыз» дейді. Міне, Франция мемлекеті осылайша да ассимиляция жасап жатыр.

Осы уақытқа дейін Қазақстан болып танылғанымыз рас. Имиджіміз де белгілі бір деңгейде қалыптасты. Бірақ Қазақстан дегенді Қазақ Республикасы етіп ауыстырғанда тұрған ештеңе жоқ. Түбірі – бір. Өзгерткеннен ештеңе жоғалтпаймыз. Иә, азын-аулақ құжаттарды қайта толтыру сияқты шығындар болады. Бірақ бұл болашақты ойласақ, жергілікті халықтың бір ұлт болып ұйысып, тату-тәтті өмір сүруіне мүдделі болсақ, «Қазақстан» атауын Қазақ Республикасы деп өзгертуіміз қажет.

Сұлтан Хан ЖҮСІП:

МЕН ҚАЙ МЕМЛЕКЕТТІҢ АЗАМАТЫМЫН?

**«АҚ ЖОЛ» ҚАЗАҚ
ТІЛІНІҢ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ
МӘРТЕБЕСІНЕ САЙ
ҚОЛДАНЫЛУЫН
ТАЛАП ЕТЕДІ**

Үкіметтегі мырзалар, мен қай мемлекетте тұрамын және қай мемлекеттің азаматымын?

Біздің бүкіл Үкіметіміз, атап айтқанда – біздің салық комитетіміз қазақ тілінің мемлекеттік тіл деген конституциялық мәртебесін елемейді. Бұл мемлекеттік биліктің қазіргі конституциямыздың 7-бабына пысықырып та қарамайтынына дәлел. Оның тағы бір айқын айғағы: Парламент депутаттығына үміткер ретінде мен декларация толтырып тапсырдым. Алайда, декларацияның электрондық нұсқасын қазақша толтыру мүмкін емес – декларацияның электрондық нұсқасы қазақша әріптерді баспайды. Тек орыс әріптерін қабылдайды.

Өзімнің төлқұжатымда таза қазақша және қазақи тәртіппен жазылған, алдымен «Сұлтан Хан Аққұлұлы Жүсіп» деп өз атым, одан соң әкемнің аты, ең соңынан тегімді орысшалап және орысша тәртіппен, яғни «Жусип Султан Хан Аққулулы» деп алдымен тегімді, сосын өз атымды және ең соңынан әкемнің атын жазуға мәжбүр болдым. Содан мен өзіме және туған мемлекеттік билігіме: «Мен қай мемлекетте тұрамын және қай мемлекеттің азаматымын?» – деген сұрақ қоямын.

Мемлекеттің билік туғызып отырғаны және мындаған басқа да себепті «Ақ жол» демократиялық партиясы өзінің сайлауалды бағдарламасында қазақ тілі үшін оның конституциялық мәртебесіне сай қолданылуын талап етеді, атап айтқанда – экономика мен қаржы саласында, мемлекеттік органдар мен шетелдік инвесторлардың қызметінде кеңінен қолданылуын қолдайды.

«Ақ жол» депутаттарының фракциясы 2012 жылы ұсынған заң жобасы үкімет тарапынан тоқтатылды. Партия заң жобасын қайта өзектендіріп, Мемлекеттік тіл туралы заң жобасын жуық арада қайтадан ұсынатын болады.

Азат ПЕРУАШЕВ:

АЛАШТАН АРТЫҚ ҰЛТТЫҚ ИДЕЯ ЖОҚ

«Ақ жол» партиясы Алаш көшбасшыларының бірі Міржақып Дулатұлының туғанына 135 жыл толуына орай «Оян, казак!» атты онлайн конференция өткізді. Конференцияға партия төрағасы Азат Перуашев, «Алаш» мәдениет және рухани жаңғыру институтының директоры, академик Зиябек Табылдынов, белгілі ғалым-алаштанушылар Марат Абсеметов, Ғарифолла Әнес, Дихан Қамзабекұлы, Ербол Тілешов, Амантай Шәріп, Алмасбек Әбсадықов, Сайлаубай Ерлан, Сағымбай Жұмағұл және басқа да алаштанушылар баяндама жасап, көрнекті ағартушы, ақын, жазушы, қоғам қайраткері әрі жалынды көсемсөз шебері М.Дулатовтың қазақ әдебиетіне қосқан үлесі мен оның туындылары жапон және түрік тіліне аударылғанын тілге тиек етті.

Конференцияда Мемлекеттік тарих институтының директоры, профессор Еркін Әбіл, Ш.Уәлиханов атындағы тарих және этнология институтының директоры, академик Зиябек Табылдынов, белгілі ғалым-алаштанушылар Марат Абсеметов, Ғарифолла Әнес, Дихан Қамзабекұлы, Ербол Тілешов, Амантай Шәріп, Алмасбек Әбсадықов, Сайлаубай Ерлан, Сағымбай Жұмағұл және басқа да алаштанушылар баяндама жасап, көрнекті ағартушы, ақын, жазушы, қоғам қайраткері әрі жалынды көсемсөз шебері М.Дулатовтың қазақ әдебиетіне қосқан үлесі мен оның туындылары жапон және түрік тіліне аударылғанын тілге тиек етті.

Конференциядағы қорытынды сөзінде А.Перуашев «Біз «Алаш» саяси мұраларын Қазақстанды жаңғыртудың ұлттық идеясы ретінде қараймыз және олардың мұраттарын мемлекеттік құрылыста, экономика және қоғамда табандылықпен жылжытатын боламыз. Алашорда қайраткерлері мәлімдегендей Қазақстанның 20-25 жылдың ішінде өзінің қоғамы мен экономикасын жаңғыртуға және әлемде лайықты орнын алуға барлық мүмкіндігі бар дегеніне сенеміз» деді.

Конференцияда жасалған ғылыми баяндамалар жинақ түрінде жарық көретін болады.

ҰЛТТЫҚ МҮДДЕНІ ҚОРҒАУ – «АҚ ЖОЛДЫҢ» АЙЫРМАШЫЛЫҚТАРЫ

«АҚ ЖОЛ» ДЕМOKPATИЯЛЫҚ ПАРТИЯСЫ ТӨРАҒАСЫНЫҢ ОРЫНБАСАРЫ ҚАЗЫБЕК ИСАНЫҢ XVI ҚҰРЫЛТАЙДА ПАРТИЯНЫҢ САЙЛАУАЛДЫ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ЖАСАҒАН БАЯНДАМАСЫ

1. ҰЛТТЫҚ МҮДДЕНІ ҚОРҒАУ – АЛАШ ИДЕЯСЫН ҰСТАНУ

«Ақ жол» партиясының парламенттегі 3 партиядан, сайлауға қатысатын 6 партиядан, жалпы еліміздегі тіркелгені, тіркелмегені бар барлық партиялардан артықшылығы – біріншіден, Ұлттық мүддені қорғауы, Ұлттық саясатты ұстануы. Алаш идеясын басты бағыты етіп алуы.

2. МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ ТУРАЛЫ ЗАҢДЫ ТАЛАП ЕТІП ОТЫРҒАН ЖАЛҒЫЗ ПАРТИЯ – «АҚ ЖОЛ»

«Ақ жол» партиясы тұңғыш рет 2007 жылы Ұлттық саясат концепциясын, 2012 жылы «Алаш» бағдарламасын қабылдаған және Мемлекеттік тіл туралы заңды талап етіп отырған жалғыз партия! Осы мақсаттарды іске асыруда нақты жұмыс істеп келе жатқан партия.

Ал бұл Ұлттық мүддені қорғау, Алаш идеясын ұсыну, Мемлекеттік тіл туралы заң қабылдауды талап ету – билік партиясының да, өздерін ғана «нағыз оппозиция» санайтын партиялардың да аттап баспайтын, айшылық жерден алыс қашатын, қайта бұл Ұлттық мүдде – Тәуелсіздік тіректеріне, мысалы Мемлекеттік тілді міндеттейтін заң қабылдауға қарсы шығып жүргені елге жақсы белгілі.

2012 жылы мамырда «Ақ жол» партиясы Тіл туралы заңға өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы заң жобасын жасады. Тіл туралы заң жобасының жетекшісі Азат Перуашев парламентте қанша айтысқанымен, Үкімет заң жобасын бекітпей тастады. Сөйтіп, Қазақ тілін дамыту туралы заң жобасына Қазақ үкіметі қарсы шықты. Бұл туралы «Қазақ үні» мен «Дат» газеттері бастап, бірнеше БАҚ жазды сол кезде.

«Ақ жол» партиясы Мемлекеттік тіл туралы заң жобасын жуық арада қайтадан ұсынатын болады.

3. ПАРЛАМЕНТ ТАРИХЫНДА АЛАШТЫ АЛҒАШ КӨТЕРГЕН – «АҚ ЖОЛ» ПАРТИЯСЫ

1) «Ақ жол» партиясының арқасында Қазақ Парламенті тарихында тұңғыш рет 2007 жылы Алашорданың 90 жылдығында Алаш арыстарының аттары аталып, ұлағатты істерін ұлықтау мәселесі көтерілді. Үкіметке жасалған депутаттық сауалда «Алаш тағылымы» атты кешенді бағдарлама қабылдап, астанада «Алаш аллеясын» ашу, 13 желтоқсанды «Алаш күні» деп атап, бүкіл мектептер мен жоғары оқу орындарында Алаш туралы дәрістер оқуды ұсынды.

2012 жылы 7-қазанда «Ақ жол» партиясы тағы да Алаштың 95 жылдығын мемлекеттік деңгейде атап өту мәселесін көтерді. Алаш арыстарына барлық қалаларда ескерткіштер орнатып, мектептер мен жоғары оқу орындары оқулықтарына Алаш тақырыбын енгізуге шақырды. Бірақ үкімет көңіл аудармаса да, «Ақ жол» партиясы өзінің филиалдары арқылы Алаштың 95 жылдығын да, 100 жылдығын да еліміздің барлық өңірінде атап өтті. 2012 жылдан бері елордамызда бірнеше рет республикалық ғылыми конференциялар өткізсе, Алматыда Халықаралық мүшәйралар өткізіп, мерекелік рухындағы жастардың Азаттық сұрап алаңға шыққан Желтоқсан көтерілісінің 25 жылдығына арнап, республикалық мүшәйра мен ғылыми-конференция өткіздік.

2013 жылдан бері «XXI ғасырдағы Алаштың Ақ жолы» жалпыұлттық бағдарламасы биыл тоғызыншы рет өтіп келеді. Бұл дәстүрлі байқау аясында жас Алаштанушылар шоғыры пайда болды.

2) Тура осыдан 103 жыл бұрын, 1917 жылдың 5-13 желтоқсан күндері тарих сахнасына Қазақтың алғашқы заманауи саяси партиясы «Алаш» шықты. Ал бір ғасырдан кейін, 2017 жылдың 2 желтоқсанында Қытай астанасы Бейжіңде Әлемдік саяси партиялар көшбасшылары форумына қатысқан «Ақ жол» партиясының төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашев 125 елден жиналған 600 делегат қатысқан дүниежүзілік дүбірлі жиында «Алаш» партиясының атын аскақтаты. Ол қатысушыларды Орта Азиядағы алғашқы заманауи саяси партияның 100 жыл толу мерекесімен құттықтап, Алашорда туралы қазақ тілінде сөйлеп, ағылшын тілінде баяндама жасады.

3) Алашорданың көсемі Әлихан Бөкейханның 150 жылдығын ЮНЕСКО бойынша тойлау туралы бастама көтерген де «Ақ жол» партиясы. Ұлттық банкке Әлихан Бөкейханның бейнесі бейнеленген монета шығаруды, «Қазпоштаға» маркі шығаруды ұсынған да «Ақ жол» партиясы. 2017 жылы «Ақ жол» партиясы ұйымдастырған «Алаш арманы – Тәуелсіз Қазақ Елі» атты халықаралық мүшәйра өтті. Сонымен қатар «XXI ғасырдағы Алаштың Ақ жолы» республикалық жас ғалымдар байқауы биыл 9-шы рет өткізіледі. 2018 жылы «Ақ жол» фракциясының депутаттық сауалы бойынша республикалық Мағжан оқулары өтті.

4. ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫНЫҢ 550 ЖЫЛДЫҒЫ – «АҚ ЖОЛДЫҢ» ҰСЫНЫСЫ

2015 жылы кейбір елдердің басшылары да, қосшылары да «Қазақ мемлекеті болмаған» деп жалғандыққа барып жатқанда Қазақ хандығының 550 жылдығын мемлекеттік деңгейде атап өтуді «Ақ жол» партиясы ұсынып, Елбасыға хат жазды. Қазақ хандығының мерейтойына арнап халықаралық мүшәйра өткізіп, мерекелік медаль шығарды.

5. ҚАЗАҚСТАН АЗАМАТТЫҒЫ – МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ БІЛЕТІНДЕРГЕ БЕРІЛУ КЕРЕК!

«Ақ жол» партиясы – Қазақстан Республикасының азаматтығын Қазақ тілін, ҚР Конституциясын және Қазақстан тарихын білуі жөнінен емтихан тапсырғаннан кейін беруді заңнамалық тұрғыдан енгізген жалғыз партия!

6. МЕМЛЕКЕТ АТЫ – ҚАЗАҚ РЕСПУБЛИКАСЫ БОЛУЫ КЕРЕК.

Биыл, 2020 жылы «Алаш» автономиясынан бастау алатын және қазіргі Қазақстанның негізін қалаған Қазақ автономиялық республикасына 100 жыл толды. 2019 жылы «Ақ жол» демократиялық

партиясы үкіметке бұл тарихи күнді ресми атап өтуді және «Қазақстан» терминінің орнына тоталитарлық кеңес билігінің өзі мойындаған «Қазақ Республикасы» атауын қолдану туралы мәселені көтерді. Бұл бастаманы Ш.Уәлиханов атындағы тарих институты бастап, көптеген қоғамдық ұйымдар қолдады. Бірақ Қазақ Республикасының 100 жылдығын атап өту мен Қазақ мемлекетіне Қазақ атын қайтаруды Қазақ үкіметі қолдамады. Парадокс демей не дейміз бұны?!

«Ақ жол» тағы да тарихи бірегейлігімізді білдіретін Қазақ Республикасы мемлекеттік атауын қайтаруды ұсынады.

7. 4 МИЛЛИОН ҚАЗАҚТЫ ҚЫРҒАН АШАРШЫЛЫҚ – ҒАСЫР ЗҰЛМАТЫ

2020 жылғы мамыр айында «Ақ жол» демократиялық партиясы ҚР Президенті Қ.Тоқаевтың сталиндік қуғын-сүргін құрбандарын ақтау жөніндегі тапсырмасына қолдау білдірді. «Ақ жол» кеңестік тоталитарлық биліктің қазақ халқына әдейі жасаған, 4 миллион қазақты қырған 1929-1932 жылдардағы «Ұлы жұт» (Ашаршылық) -Ғасыр зұлматын халықаралық деңгейде «Геноцид» деп тану жөніндегі жұмыстарды бастауға шақырды.

Коммунистік идеялардан арылу және қуғын-сүргін жылдарында большевиктердің зорлығынан қуғын-сүргін көрген және атылған миллиондаған құрбандарға қатысты тарихи әділдікті қалпына келтіруді мемлекеттік саясаттың басты міндеттерінің бірі деп санайды. Қазіргі қолданыстағы нысандар мен ұйымдардың атауларындағы коммунистік атауларды, оның ішінде саяси партиялардың атауларына тыйым салуға шақырды. Бұл ұсыныс қазір өз нәтижесін бере бастағаны белгілі.

8. ҚАНДАСТАРДЫ ҚАЗАҚ ЕЛІНЕ ЖИНАУ – КЕЗЕК КҮТІРМЕС МӘСЕЛЕ

2017 жылдың 1 желтоқсанында Қытай астанасы Бейжіңде Әлемдік саяси партиялар көшбасшыларының I халықаралық форумына қатысқан «Ақ жол» партиясының төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашев пен партия төрағасының орынбасары Қазыбек Иса Қытайдың мемлекеттік төрағасы Си Жинпинге жазылған, Қытайдағы қамалған 112 адам тізімін дайындаған «Атажұрт» қоғамының алғашқы басшысы Қыдыралы Оразұлы

кейін 79 адамның қамаудан босатылып, аман-есен елге оралғанын мәлімдеп, «Ақ жол» партиясына алғыс айтты.

«Ақ жол» партиясы бағдарламасында қандастарымыздың Қазақстанға оралуына басты назар аударып, баспана мен жұмыспен қамту атап көрсетілген.

9. ПАРЛАМЕНТТІК РЕСПУБЛИКАҒА КӨШПІ, ҚАРЖЫНЫ ХАЛЫҚ БАҚЫЛАУЫ КЕРЕК

«Ақ жол» – Президенттік басқару жүйесінен Парламенттік Республикаға көшуді ұсынып отырған партия. Парламент бірпалаталы орган болуы керек.

2012-2016 жылдары «Ақ жол» депутаттары Үкімет пен фракциялардың арасында тең қарым-қатынас қағидаларын қалыптастыру үшін көп күш салды. Осы қағидалардың бірі – біз әзірлеген, сегіз жылдан кейін қабылданған «Парламенттік оппозиция туралы» заңда іске асырылды.

2013 жылы «Парламенттік оппозиция» туралы заң жобасын ЕҚЫҰ жоғары бағалады. Бірақ қазақ үкіметі өткізбеді.

2019 жылы Ұлттық Кеңестің екінші отырысында бұл мәселені Президент Тоқаев көтеріп, ол биыл қаңтардан бастап талқыланып, көптемеді қабылданды. Заң жобасын жасаушы «Ақ жол» партиясы болды.

Бұл заң оппозицияны құрып бермейді – бұл заң Парламенттегі азшылық партияға қосымша кепілдіктер береді. Яғни, алғаш рет біздің заңнамаға «парламенттік оппозиция» ұғымын «Ақ жол» енгізіп отыр.

«Ақ жолдың» заң жобасын жасағанына қарап, «ойбай, парламенттегі оппозициялық партия «Ақ жол» болады екен» деп кейбіреулер шулап кетті. Олардың ішінде кәдімгідей сақал ағарған саясаткерлер жүргендер мен сақа журналистерді көргенде күлкің келеді. Парламенттегі оппозициялық партия болып парламент сайлауында екінші орын алған партия саналады. Ал ол партияны алдағы сайлау анықтайды. Мысалы, «Ақ жол» еліміздің барлық азаматтары алуы тиіс базалық зейнетақыны енгізуді ең алғаш ұсынған партия. Ал қазір базалық зейнетақыны тек «Ақ жолдықтар» алып жатқан жоқ қой, барлық ел азаматтарына тиесілі.

10. ӘКІМДЕРДІ ХАЛЫҚ САЙЛАУЫ ТИІС

«Ақ жол» демократиялық ұстанымдағы партия. Әкімдерді халық сайлауын баяғыдан бері айтып келеді. Келесі жылы ҚР Президенті Қ.Тоқаевтың ұсынуымен елімізде тұңғыш рет ауыл әкімдерін халық сайлайтын болды. «Ақ жол» ауылмен қоса қала, (облыс орталықтары да) аудандар әкімдерін де сайлауды ұсынып отыр.

ХАЛЫҚ ТАЛАБЫН ҚОЛДАУ

11. ӘДІЛ САЙЛАУ – ӘЛЕУМЕТ ТАЛАБЫ

«Ақ жол» партиясы әділ сайлауды талап етіп, азаматтардың сайлау құқықтарын қорғау, сайлаулардың бұрмалануын болдырмау мақсатында сайлау реформаларын жасау керек деп санайды.

Азаматтардың дауыстарын ұрлау арқылы билікке ие болу, яғни, билікті басып алумен бірдей қылмыс үшін жазалайтын кез келді.

Жаңа саяси партияларды 10 жылға дейін тіркеу мен жеңілдету, сондай-ақ Мәжіліс пен мәслихаттарға сайлауда партиялық өту шегін 7-ден 5% -ға дейін төмендету қажет.

12. ЖЕР САТЫЛМАУЫ ДА, ЖАЛҒА ДА БЕРІЛМЕУІ ТИІС

Жердің сатылмауы да, жалға да берілмеуі – «Ақ жолдың» басты талабы.

2016 жылы Жер мәселесі қатты көтеріліп, еліміз бойынша халық алаңға шыққанда құрылған Үкіметтің Жер туралы комиссиясында партия төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашев сепаратистік пиғылдары болдырмау мақсатында жерді сатуға да бермеуді, әсіресе, біздің елмен шектесіп жатқан мемлекеттердің азаматтарына және компанияларына жерді жалға беруге де тыйым салуды ұсынды.

Алайда, шенеуніктер осы ұсыныстарымызды комиссияның қорытынды хаттамасына енгізбеді.

* Өздеріңіз білетіндей, 2021 жылы шетелдіктерге жерді беруге қарсы шыққан 2016 жылғы көптеген митингілерден кейін жерді сатуға жарияланған мораторий мерзімі аяқталады.

Бұл мораторийді қабылдауға «Ақ жол» партиясы да үлес қосты. 2016 жылғы 30 сәуірде Алматыда сол кездегі Президент әкімшілігі Ішкі саясат бөлімі меңгерушісі Аида Балаева еліміздегі барлық БАҚ басшыларымен жиын өткізгенде, «Ақ жол» партиясының төрағасының орынбасары, «Қазақ үні» газеті президенті Қазыбек Иса Жер Кодексындағы жерді сату және жалға беру туралы баптарға мораторий жариялау керектігін, әйтпесе, жағдай мүлде ұшығып кететінін мәлімдеді. Бұл ұсынысты барлық БАҚ басшылары бірауыздан қолдады. Бұл сөзіміз үш күннен кейін «Қазақ үні» газеті мен сайтында «ЕЛБАСЫ ЕЛДІҢ ЖЕР ТУРАЛЫ СӨЗІН

олардың балаларын шаш алдесе, бас алатын коллекторлардан қорғау үшін – «Жеке тұлғалардың банкроттығы туралы» заң қабылдануы керек. Онда кедейлікке ұшыраған қарыз алушылардың жалғыз баспанасы мен әлеуметтік кепілдіктерінің сақталуы қамтамасыз етілуі тиіс. Біздің азаматтарды баспанасыз қалдыруға болмайды!

* Жас отбасыларын ынталандыру және бала туу өсімін арттыру үшін «Ақ жол» демократиялық партиясы 2013 жылдан бастап жас отбасылар үшін ипотекалық несиелер бойынша пайыздық мөлшерлемелерді субсидиялауды бірінші бала туғанда – 25%, екінші бала туғанда – 50%, үшінші бала туғанда – 75% мөлшерінде енгізуді табанды түрде ұсынып келеді. 4-ші бала өмірге ұлынғанда мұндай отбасы үшін ипотеканы 2% -ға дейін төмендеті отырып, көп балалы отбасы санатына қосылуы тиіс.

14. СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ КҮРЕС – ОФШОРДАҒЫ МИЛЛИАРДТАРДЫ ЕЛГЕ ҚАЙТАРУ КЕРЕК

«Ақ жолдың» негізгі бағыттарының бірі – сыбайлас жемқорлыққа жол бермеу.

Партияның төрағасы Азат Перуашевтың офшордағы банк есепшоттарына мемлекеттің қолжетімді болуын алғаш көтерген және сол үшін қайрат көрсетіп жүрген депутат екені елге белгілі.

* Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің тағы бір бағыты – шенеуніктердің офшорлық аймақтардан халықтан алынған миллиардтаған қаражатты ел игілігіне қайтару керек.

Бұл туралы партияның бірнеше депутаттық сауалдары жасалды. Үкімет пен Бас прокурорға бірнеше рет сауал жолдады, бірақ олардан бас тартқан, жалтарған жауаптарды алуға мәжбүр болдық.

Біз олардың жүзеге асырылуын талап етеміз.

* Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрудың маңызды құралы биліктің жариялылығы мен оның қоғам алдындағы есептілігі болып табылады.

Баспасөздің аузын жабуға болмайды, «Ақ жол» демократиялық

партиясы әшкерелеуші жарияланымдар үшін журналистерді қудалауға жол бермей, оларды қорғау жолында қызмет етеді. Біз журналистің мақаласы үшін жала жабу туралы қылмыстық іс қозғауды алып тастап қана қоймай, оны әкімшілік кодекстен шығарып, азаматтық құқықтық қатынастар саласына көшіру қажет деп санаймыз.

15. ОТАНДЫҚ ӨНІМ ҮШІН КҮРЕС – КӘСІПКЕРЛІКТІ ҚОЛДАУ

Кәсіп болмай, нәсіп болмайды. Мемлекеттің қуаты негізінен шағын және орта бизнестің дамуына байланысты.

Сондықтан, «Ақ жол» партиясы кәсіпкерлікті үнемі жүйелі түрде қолдап келеді. Ауыл шаруашылығына субсидия беруді қолдап бірнеше депутаттық сауал жолдады. Бұл жолда Ауыл шаруашылығы министрлігінің мәселесін Бас прокуратурада көтеруге дейін барды.

«Ақ жол» отандық өнім өндірушілер мүддесін қорғау үшін ЕурАзЭҚ пен барлық шетелдік компаниялар үшін мемлекеттік сатып алу нарығын жабуды ұсынамыз. Шетелдік тауарлар, егер оларды өндіру ұйымдастырылмаған жағдайда ғана сатып алынуы мүмкін. Қалған барлық жағдайларда отандық өндірушілердің тауарлары басымды қолданылуы тиіс.

2014 жылы Үкімет «Мемлекеттік сатып алу туралы» заңынан «қазақстандық тауар» және «қазақстандық өндіруші» ұғымдары алынып тасталды. «Ақ жол» фракциясының депутаттары ғана қарсы шығып, осы нормалардың сақталуы үшін 9 рет дауыс берді, қалған екі фракция 9 рет «Ақ жолдың» ұстанымына қарсы дауыс берді және отандық бизнесті мемлекеттік сатып алулардан қорғауды алып тастады.

Кейіннен партия қазақстандық кәсіпорындардың ұлттық компаниялар мен ірі жер қойнауын пайдаланушылардан мүдделерін қорғау үшін «сатып алу туралы» заңды қабылдау талабымен жиырма депутаттық сауал жолдады, бірақ үнемі бас тартқан жауаптар алдық.

16. ХАЛЫҚТЫ ҚОРҒАП, САЛЫҚТЫ ЖЕҢГЕН ПАРТИЯ

2019 жылы қаржы қиындығын қарапайым халықтың есебінен шешіп ала қойғысы келген Қаржы министрлігі банк карталарындағы онлайн аударымдарға салық салатын боп, 2020 жылдың қаңтарынан қамбасын ашып, дайын отырған. Өйткені, қазір халықтың басым бөлігі күнделікті тұрмыста банк карталарын пайдаланады.

Ал енді біздің үкіметтің «керемет экономикалық шешімінің» арқасында, 2020 жылдан бастап, біз, мысалы «Каспиголд» банк картасы арқылы ас ішсек те, киім киек те, көшеде көлікпен жүрsek те салық төлейтін едік...

Атқа мініп, аттан салған «Ақ жол» партиясы төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашев Үкімет басшысына депутаттық сауал жазады. Өз еңбектерімен күнін көріп жүрген қарапайым халықтың онлайн-төлем жүйесіне салық салудың дұрыс еместігін айтқан Азат Тұртыбекулы үкіметке халықтың тиынын санағанда, миллиондаған пара мен офшорлардағы миллиардтаған қаржыны іздеу керек деп мәлімдеді.

Қарапайым халықтың қақын қорғаған «Ақжолдықтардың» аттаны Үкіметтің есін жиғызды. «Ақ жол» партиясы халықтың орынсыз салықтан қорғап қалып, Үкіметпен тартыста жеңіске жетті!

ҰЛТШЫЛДЫҚ – ҰЛТЫҢДЫ СҮЮ

Алашорданың негізі – Ұлтшылдықта. 1922 жылы Алаш көсемі, ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлының 50 жылдығында сөз сөйлеген Сәкен Сейфуллин Аханның барлық қырын мақтап келіп, «Ең бастысы, Ахмет Байтұрсынұлы – ҰЛТШЫЛ» деп ардақтаған болатын. 2017 жылы 5-наурызда Әлихан Бөкейханның туған күні Ахмет Байтұрсынұлы мұражайында өткен Алашқа арналған аста сөйлеген сөзімде Алаштың 100 жылдығында кеңес империясы кезеңінде атылып кеткен Ұлтшылдық деген ұғымды ақтап алып, ардақталатын сөзге айналуды тиіс деп айттып едім. Сол сөзімді тағы да қайталаймын.

Яғни, «Ақ жол» партиясының саяси бағдарламасында атап көрсетілгендей, Қазақ Еліне Алаш идеясынан артық Ұлттық идея жоқ!

«Ұлтқа қызмет ету – білімнен емес, мінезден» – деп, Алаш көсемі Әлихан Бөкейхан тура айтқан. Ендеше, Тәуелсіздіктің 30-ыншы жылында, Көк түріктен көктеген Қазақ Елінің Көк туы көкте мәңгі желбірей беруі үшін, Алаш арманын орындау жолында «Ақ жолға» мінез көрсететін кез келді!

«Ақ жол» – ұлт зиялылары мен кәсіпкерлер негізгі ядросы болып табылатын халықтың демократиялық партиясы.

Алдағы Парламент сайлауының аламан саяси бәйгесінде «Ақ жолдың» ақбоз тұлпары алдан көріне берсін!

Қазыбек ИСА,
«Ақ жол» партиясы
төрағасының орынбасары,
ҚР Президенті жанындағы
Ұлттық кеңес мүшесі

13. ӘЛЕУМЕТТІК ӘДІЛЕТТІЛІК – ҚАЗАҚСТАНДА КЕДЕЙЛЕР БОЛМАУЫ КЕРЕК!

«Ақ жол» партиясы жер асты қазба байлыққа толы Қазақстанда кедейлер болмауы керек деп санайды. Өйткені, байлар мен кедейлер арасының қатты алшақтауы мемлекетке қауіп төндіреді.

Қазір ұлты үшін ең басты мәселе – баспана зары! Тұрғын үй үшін несие алушылар мен

«АҚ ЖОЛ» ПАРТИЯСЫ АТЫНАН САЙЛАУҒА

Әбділманова Ботагөз Тенкербайқызы – Қаржыгер сарапшы, аудитор, Нұр-Сұлтан қаласы

Әбжанов Тұран Әлімханұлы – 25 жас, жас кәсіпкер, «Заңғар» сауда үйінің құрылтайшысы, қазақ тіліндегі алғашқы «World-Class-Шымкент» әмбебап фитнес клубының басшысы

Әбілдаев Азамат Рахатұлы – «Агрофирма Түрікпен» ЖШС бас директоры, Мәжілістің V шақырылым депутаты, Жамбыл облысы

Әрбиев Қанат Төлебайұлы – «FOOD INVEST GROUP» ЖШС бас директоры, Алматы қаласы

Бадашев Алмаз Бекетұлы – «West Gas Oil RTE. LTD» ЖШС басшысы, Батыс Қазақстан облысы

Барлыбаев Ерлан Хайланұлы – Мәжілістің VI шақырылым депутаты, «Ақ жол» демократиялық фракциясы парламентартік фракциясы басшысының орынбасары

Васильев Дмитрий Владимирович – «СемаЗ» акционері, Қазақстан аграрлық-инновациялық корпорациясының негізін қалаушы, «Ақ жол» демократиялық партиясы төрағасының орынбасары

Дүйсембинов Берік Сәлімжанұлы – Мәжілістің VI шақырылым депутаты, «Ақ жол» демократиялық партиясы төрағасының орынбасары

Елубаева Марал Қуандыққызы – профессор, Батыс Қазақстан медициналық университеті деканының орынбасары

Ерубаев Серік Сәрсенұлы – «Атырау Констракшн Сервисес Ltd» ЖШС-нің бас директоры, Атырау облысы

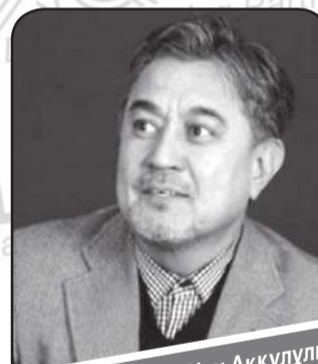
Еспаева Дания Мәдиқызы – Қаржыгер, Мәжілістің VI шақырылым депутаты, Қазақстан тарихында Республика Президентігіне үміткер болған алғашқы әйел, Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы Қоғамдық сенім ұлттық кеңесінің мүшесі

Жамписов Рамазан Көпесбайұлы – «Эко-Жер» экологиялық бастамалар қауымдастығының атқарушы директоры, АҚШ Конгресінде тәжірибесі бар, Нұр-Сұлтан қаласы

Жұмабаева Айгүл Қызырқызы – «Ақ жол» демократиялық партиясы Орталық кеңесінің хатшысы, парламентартік фракцияның аппарат жетекшісі

Жүсіп Сұлтан Хан Аққұлұлы – Еуразия университеті жанындағы «Алаш» мәдениет және рухани даму институтының директоры, 2002-2010 жылдары Еуропада журналист болып жұмыс істеді

Жұтаев Махаббат Сағынбайұлы – ауылшаруашылығы және газбен қамтамасыз ету саласындағы бірқатар ЖШС-нің басшысы, «Ақ жол» демократиялық партиясының Қостанай облыстық филиалының төрағасы

Иса Қазыбек Жарылқасынұлы – «Қазақ үні» газетінің президенті, ақын және публицист, «Ақ жол» демократиялық партиясы төрағасының орынбасары, Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы Қоғамдық сенім ұлттық кеңесінің мүшесі, Алматы қаласы

Қабикенова Марияш Майрамбайқызы – «Жетісу» кәсіби басқарушылар одағының төрайымы, Алматы облысы

Қазбекова Меруерт Айтқажықызы – Мәжілістің V және VI шақырылым депутаты, Қазақстан кәсіпкер әйелдер одағының төрайымы

Кенесары Алмас Үсенұлы – «Holding Orkendeu» ЖШС-нің бас директоры, Нұр-Сұлтан қаласы

ТҮСЕТІН ҮМІТКЕРЛЕРДІҢ ТІЗІМІ:

Құттыбаев Еркен Жұмағатұлы – «Кеден-транссервис» АҚ атқарушы директоры

Линник Андрей Григорьевич – «Аспара Мунай» акционері және бас директоры, «Ақ жол» демократиялық партиясының партиялық комиссия төрағасы, Алматы қаласы

Момышев Болат Амангелдіұлы – кәсіпкер, «Ақ жол» Демократиялық партиясы орталық кеңесінің хатшысы, Жамбыл облысы

Молдашева Әйгерім Қанатқызы – «Air Astana» Боинг 767 пилоты, Оңтүстік Калифорния университетінің магистранты, Лос-Анджелес (АҚШ)

Никитинская Екатерина Сергеевна – Мәжілістің V және VI шақырылым депутаты, «Ақ жол» демократиялық партиясы парламенттік фракциясы басшысының орынбасары, Қаржы және салық кеңесшілері палатасының төрайымы

Нұрмұхамедов Бәріхан Жолбарысұлы – «Grand Khanaka» ЖШС-нің бас директоры, Түркістан облысы

Омаров Талғат Төлегенұлы – «КАЗПОЛИГРАФ» ЖШС директоры, Шығыс Қазақстан облысы

Өмірғали Ерлік Қайдарұлы – «Алуа-Строй» ЖШС-нің басшысы, Ақмола облысы

Перуашев Азат Тұрлыбекұлы – «Ақ жол» ҚДП төрағасы, Мәжілістің V және VI шақырылым депутаты

Рақышева Әлия Болатқызы – «Kolesa Group» GR-менеджері

Раманқұлов Мақсат Базаралыұлы – «MabexTrade LTD» ЖШС-нің бас директоры, «Ақ жол» демократиялық партиясы төрағасының кеңесшісі, Нұр-Сұлтан қаласы

Рупатова Мариям – «ERG коммерциялық орталығы» ЖШС-нің сарапшысы, Нұр-Сұлтан қаласы

Сәрсенов Сағиятулла Өмірзақұлы – «Іле корпорациясы» ЖШС-нің директоры, Мәжілістің V шақырылым депутаты, Алматы облысы

Сатыбаев Фуат Сайдахметұлы – «Мойылды» шипажайы АҚ бас директоры, «Ақ жол» демократиялық партиясының Павлодар облыстық филиалының төрағасы

Сембинов Азат Талғатұлы – KBT-group IT компаниясының басшысы. Компанияда 2 мыңнан астам қызметкер жұмыс істейді, Мәскеу, Стамбул, Дубайда өкілдіктері бар. 2019 жылғы «Қазақстанның жүз жаңа есімі» ұлттық байқауының жеңімпазы, Алматы қаласы

Тәжібаева Ғазиза Бақтиярқызы – «Ақ жол» демократиялық партиясының жастар қанатының жетекшісі, Маңғыстау облысы

Хамзин Ғани Болатұлы – 26 жас, жас кәсіпкер. «Стройинтеграция» ЖШС-нің бас директоры, 2019 жылы бюджетке 260 миллион теңгеден астам салық төледі, Солтүстік Қазақстан облысы

Шашкин Шыңғыс Сақаулы – нейрохирург, «Shashkin Clinic» заманауи неврология және нейрооңалту клиникасының директоры, Адамның ашық миына 1000-нан астам сәтті операция жасады. 2018 жылғы «Қазақстанның жүз жаңа есімі» ұлттық байқауының жеңімпазы

Шойбекова Яна Александровна – «BILLBOARDVIDEO» компаниясының бас директоры, Алматы қаласы

**Құрметті Алаш Елі,
құрметті Ақ жолдықтар**

Соңғы кездегі бірқатар оқиғалар тізбегі – былтыр Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті мемлекет билігін өркениетті түрде жаңа басшыға тапсыруы дер кезінде болғанын уақыттың өзі дәлелдеп отыр.

Н.Назарбаевтың президенттік жүйесі еліміздің тәуелсіздік бастауында мемлекеттік институттардың қалыптасуында, түбегейлі нарықтық және қоғамдық реформаларды жүргізуде және басқа елдермен қарым-қатынас орнатудағы тарихи миссиясын орындады.

Келесі кезеңге Қазақстан қалыптасқан мемлекет ретінде аяқ басты. Ал ендігі мәселелерді шешу үшін жаңа тәсілдер керек. Мемлекет басқару ісіне қоғам жан-жақты араласуы және оны бақылауы қажет.

Мысалы, COVID-19 пандемиясы басталғаннан бері болып жатқан оқиғалар вертикалды басқару жүйесінің кемшіліктерін ашкерелеп көрсетті. Ал қоғамда шиеленіскен пікірталастар ел тәуелсіздігінің басты қауіп-қатерлерінің ауқымын ашып көрсетті, олар:

- бюрократия мен сыбайлас жемқорлық,
- әлеуметтік әділетсіздік және байлар мен кедейлер арасындағы алшақтық,
- экономика мен билікті монополияландыру.

Жарты жылдық карантин кезінде халықтың тұрмысы нашарлап кетті. Шағын және орта бизнес құлдырады. Бюджет қана емес, фондтар-қазіргі қажеттілікке жұмсалып, соның өзінде талан-таражға салынуда. Қоғамда мемлекеттік институттарға сенімсіздік күшейіп, халық билік монополиясынан қажі бастады.

Елімізге әлеуметтік-экономикалық салада, саяси жүйеге де түбегейлі өзгерістер қажет.

Аталған өзгерістерді тым соза берудің қауіптілігі сонда, бұл – Украина, Беларусь пен Қырғыз еліндей мемлекеттік дағдарысқа әкеп соғуы мүмкін. Ал, Тәуелсіздіктің ең басты кепілі – қару емес, өз мемлекетін сыйлайтын, бағалайтын азаматтық қоғам болуы керек.

Сондықтан, қазіргі билік моделіне бір ғана балама бар – ол терең әлеуметтік-экономикалық және саяси реформаларды қабылдап, жүзеге асыруы қажет.

«Ақ жол» демократиялық партиясы ЖАҢА ЖӘНЕ ӘДІЛ ҚАЗАҚСТАНҒА апаратын өзгерістер бағдарламасын ұсынады.

Сол бағдарламадағы басты приоритетіміз – **ТӘУЕЛСІЗДІК ЖӘНЕ «АЛАШ» ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ**

Еліміздің Тәуелсіздігі мен ұлттық мүдделер – мемлекеттің негізгі басымдықтары. ХХ ғасырдағы «Алаш» ұлттық автономиясының көшбасшысы Әлихан Бөкейхан: «Мемлекеті жоқ халық – жетім» деді.

Ал, Тәуелсіз Қазақстанның Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаев: «Тәуелсіздік үшін қарапандықтан ештеңе жоқ» деп атап өтті.

Қазақ Республикасының Тәуелсіздігін қамтамасыз ету және оның ұлттық мүдделерін қорғау – өзін республика азаматы санайтын кез-келген адамның парызы. Тәуелсіздік – ол біздің еліміз, жеріміз, тіліміз бен діліміз. **Тәуелсіздік – біздің өз жолымызды өзіміз тандау мүмкіндігіміз, келешек ұрпақтың болашағы үшін біздің жауапкершілігіміз.**

Азат ПЕРУАШЕВ:

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ ДЕҢГЕЙГЕ САЙ

«Ақ жол» демократиялық партиясының төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашевтің XVI құрылтайда партияның сайлауалды бағдарламасы бойынша жасаған баяндамасы

• Тәуелсіздік пен еліміздің тұтастығы, әрбір адамның өмірі, құқығы және бостандығымен қатар тұратын басты құндылық.

• **Тәуелсіздік бастауында – қазақ халқының еркіндігі мен елдігінің тарихи мұраты ретіндегі «Алаш» ұлттық идеясы жатыр. Қазақ еліне Алаштан артық идея жоқ.**

• Ақ жол демократиялық партиясы **мемлекеттік тілдің** қолдану аясын кеңейтуді қолдайды. **Қазақ тілін** экономикамен қаржы саласына, мемлекеттік басқару мен шетелдік инвесторлардың жұмысына **мемлекеттік деңгейге сай енгізуіміз керек.**

• Биыл «Алаш» автономиясынан бастау алатын және қазіргі Қазақстанның негізін **қалаған Қазақ Республикасына 100 жыл толы.**

Алдымен қателесіп «Қырғыз» автономиялық республикасы деп аталып, 5 жылдан кейін Сұлтанбек Қожанұлы, Сәкен Сейфуллин, Жалау Мыңбайұлы және де басқа тұлғалардың арқасында республикамызға ұлтымыздың төл атауы қайтарылды.

Өткен жылы «Ақ жол» демократиялық партиясы үкіметке бұл тарихи датаны ресми атап өтуді және «Қазақстан» атымен қатар, тоталитарлық кеңес билігінің өзі мойындаған **«Қазақ Республикасы»** атауын қолдану туралы мәселені көтерді. Бұл бағдарламаны Ш.Уәлиханов атындағы тарих институты да қолдады, бірақ біздің шенеуніктер үнсіз қалды. Сонда да біз тарихи бірегейлігімізді білдіретін Қазақ Республикасы мемлекеттік атауын қайтаруды жөн деп санаймыз.

• Биыл мамыр айында «Ақ жол» демократиялық партиясы Президент Қ.Тоқаевтың сталиндік құғын-сүргін құрбандарын ақтау шараларын жалғастыру туралы тапсырмасына қолдау білдірді.

Біз кеңестік тоталитарлық биліктің қазақ халқына әдейі жасалған **Ашаршылықты** халықаралық деңгейде **зұлмат** деп тануға шақырдық. Большевиктер әскерлерінің коллективизация кезіндегі жүздеген қазақ көтерілістерін жаншып басуын, өз ауылдарын құтқарамын деп, басын өлімге тіккен батырлардың ерлік істерін қайта қарау керек деп санаймыз.

Тарихи әділдікті қалпына келтіру үшін, біз де-коммунизация саясатын партиямыздың жериялықтарының бірі деп ресми бағыттаймыз.

• Өздеріңіз білетіндей, келесі жылы шетелдіктерге жерді беруге қарсы шыққан көптеген митингілерден кейін жерді сатуға жарияланған мораторий мерзімі аяқталады.

Осы кезде партиясы **Үкіметтің жер комиссиясына – сепаратистік пиғылдарды болдырмау мақсатында шетелдіктерге жерді сатуды ғана емес, біздің елмен шектесіп жатқан мемлекеттердің азаматтары мен компанияларына жерді жалға беруге де тыйым салуды ұсынды.**

Алайда шенеуніктер осы ұсынысты комиссияның қорытынды хаттамасына енгізбеді.

Осыған байланысты мораторийдің аяқталуы қарсаңында біз тағы да **Қазақстанмен көршілес жатқан мемлекеттердің азаматтары мен компанияларына жерді сатуға және жалға беруге тыйым салуды талап етеміз.**

• **Қандастырымызды тарихи отанына қайтару**, елге оралған бауырларымыз бен қарындастарымызды баспанмен, жұмыспен қамтамасыз ету және көмек көрсету, олардың Қазақстан Республикасы ретінде тезірек бейімделіп кету жөніндегі жұмыстарды күшейту керек деп санаймыз.

• Біздің осы және көптеген

басқа да ұсыныстарымыз «Алаш» қайраткерлерінің ұстанымдарынан туындайды және бүгінгі жағдайда қолдануға лайықты деп санаймыз.

2012 жылдан бері «Ақ жол» демократиялық партиясы, міне 9 жылдан бері жас ғалымдардың «Алаштың ХХІ ғасырдағы Ақ жолы» ғылыми конференциясын жыл сайын өткізіп келеді. Онда қазіргі мәселелер Алаш идеологиясының контекстінде талқыланады.

Біз «Алаш» саяси мұраларын **Қазақстанды жаңғыртудың ұлттық идеясы** ретінде қараймыз және олардың мұраттарын мемлекеттік құрылыста, экономика және қоғамда табандылықпен жылжытатын боламыз.

Алашорда қайраткерлері армандағандай **Қазақстанның 20-25 жылдағы ішінде өзінің қоғам мен экономикасын жаңғыртуға және әлемде лайықты орнын алуға барлық мүмкіндігі бар** дегеніне сенеміз. Бұдан бір ғасыр бұрын оларға Жапон тәжірибесі бағдар болса, қазір оларға Оңтүстік Корея, Малайзия, Шығыс Еуропа қосылды.

Ол үшін табиғи байлық пен егемендік қана емес, парламентаризм, адал бәсекелестік, ресурстық ұлтшылдық, жаңғыру, ашық және зайырлы мемлекет сияқты түпкілікті қағидаттарға сүйене отырып **өзгертуге және өзіміз өзгеру үшін саяси жігер керек.**

• Сондықтан біздің жұмысымыздың ең маңызды бөлігі – қоғамға және ең алдымен жастарға – озық білім мен мәдениетке, соның ішінде саяси мәдениетке баулу.

«Алаш» идеясы әр қазақтың туа біткен табиғи төл байлығы мен қазынасы.

«Ақ жол» демократиялық партиясы басқа да қоғамдық-саяси күштермен бұл идеяны бірлесіп жүзеге асыруға дайын.

Уважаемые делегаты!
Через события последнего времени показала своевременность политической трансформации, запущенной в 2019 году цивилизованной передачей власти и уходом с поста первого президента Республики Казахстан.

Президентская система Н.Назарбаева выполнила историческую миссию в становлении государственного института на заре Независимости, проведении радикальных рыночных и общественных реформ, формировании новой национальной идентичности и выстраивании отношений с другими странами.

В новую эпоху Казахстан вступает состоявшимся государством, для управления которым нужен планомерный переход к балансу сдержек и противовесов между всеми ветвями власти. Кроме того, перед этим государством стоит множество вызовов и проблем, решение которых уже невозможно без широкого участия и контроля со стороны общества.

Так, пандемия коронавируса с первых месяцев привела к системным провалам в госуправлении, а обострившиеся общественные дискуссии вскрыли реальные масштабы главных угроз Независимости:

- бюрократии и коррупции,
- социальной несправедливости и разрыва между богатыми и бедными,
- монополизации экономики и власти.

Полугодовой карантин привёл к катастрофическому росту бедности населения, обескровил и в значительной части разорвал малый и средний бизнес – социальную опору любого государства. Не только бюджет, но и трансферты из Нацфонда проедаются на текущие нужды. Доверие к государственным институтам падает, в том числе из-за усталости общества от монополии власти.

Стране нужны кардинальные перемены как в социально-экономической, так и в политической системах. **Эти перемены неизбежны, вопрос лишь в том, будут ли они сознательными или стихийными.**

Дальнейшее затягивание перемены может привести к кризису государственности, как это произошло в Белоруссии и Кыргызстане, а несколько раньше – в Украине.

Как и там, помимо внутренних угроз нарастают внешние, Казахстан все чаще становится объектом провокационных заявлений зарубежных политиков и СМИ. Но самая лучшая гарантия Независимости – не танки и автоматы, а граждане, преданные своему государству.

Перед Республикой стоит альтернатива: консервация нынешней модели, построенной вокруг монополии власти, или болезненные, но неизбежные реформы. Даже в мегаполисах, не говоря уже про регионы и малые города, за красивыми фасадами скрываются **грязь**

и обман, нарастающая бедность наших сограждан и отсутствие перспектив молодёжи. Всё это нужно чем раньше, тем лучше вскрывать и расчищать, чтобы восстановить доверие и достоинство собственного народа.

Демократическая партия «Ақ жол» предлагает программу таких перемен.

После национальной независимости, о чем сказано выше, наш второй приоритет — демократия и парламентаризм.

Самым эффективным средством против бюрократии и отрыва власти от простых граждан служит **прозрачность госорганов и подотчётность перед обществом**, то есть демократия.

Демократия опирается на принцип продвижения общественных интересов через представительные органы — парламент и местные маслихаты, являющиеся основными институтами парламентаризма. **Демократия и есть парламентаризм.**

II.1. Демократическая партия «Ақжол» выступает за усиление институтов парламентаризма и

и контроле бюджета государства. Возможности государства в решении любых задач определяются бюджетом. Но значительная часть госрасходов в стране расходует вне бюджета и скрытно от общества. Именно там происходят системные нарушения, процветает коррупция. Поэтому важнейшая задача — **вернуть под контроль парламента все государственные финансы.**

• Во-первых, это **бюджеты нацкомпаний и госпредприятий.** Многие из них своими непомерными аппетитами обирают государственную казну, служат источником незаконного и бесконтрольного обогащения за счёт государства. Здесь регулярно всплывают коррупционные схемы, квазигоссектор формирует огромную долю внешнего долга, при гигантских убытках менеджеры выписывают себе многомиллионные премии и т.д. Поэтому **бюджеты нацкомпаний, их «дочек», различных РГП и ТОО при министерствах и акиматах, вроде «СК-Фармации» или СПК, должны стать максимально прозрачными,**

налоги. Если учитывать обезличенное использование средств Фонда медицинского и социального страхования, периодические скандалы в ЕНПФ, то управление этими фондами, их расходы и премии также должны проходить **через открытое обсуждение и контроль в Парламенте.**

• В-третьих, государственный бюджет — это та сфера, где не зазорно быть придирчивым. В странах демократии **парламентские комитеты по контролю за бюджетом традиционно возглавляют представители оппозиции.** Логика проста: правящая партия распоряжается бюджетом, но подпадает под придирчивое внимание оппонентов, что обеспечивает прозрачность бюджета.

В этом году, после 8 лет противодействия бюрократов, благодаря поручению президента и поддержке всех коллег в Мажилесе и Сенате Демократическая партия «Ақ жол» смогла провести закон **«О парламентской оппозиции».** Тем самым прекращена практика, когда нашим депутатам в Усозыве Мажилиса

остроты проблем многолетних, нехватки жилья, а **склады боеприпасов из Арыси могли быть вывезены за 10 лет до трагедии,** и это обошлось бы в десятки раз дешевле восстановления города.

Демократическая партия «Ақ жол» предлагает закрепить небольшую, но конкретную долю расходов бюджета (1%) для финансирования парламентом (через бюджетные процедуры) наказов избирателей, имеющих общественное значение. **Иногда построить пешеходный мост через железнодорожный переезд или заасфальтировать улицу важнее, чем выплатить миллионы на премии госкомпаний.**

II.2. Ключевым вопросом и зеркалом демократии в любой стране являются честные выборы. Избирательная система Казахстана нуждается в глубоких реформах, гарантиях прав граждан и защите от фальсификаций. Например, **на предыдущих выборах в маслихаты под разными предлогами, вроде расхождения налоговых данных на 100-200 тенге, были сняты около ста членов партии «Ақ жол».**

• Нужно запретить снимать «неудобных» кандидатов с избирательной кампании. Все претензии к кандидатам нужно рассматривать после голосования, в полноценном судебном процессе.

Необходимо установить допу-

должны приводить к уголовной ответственности.

• Отдельный вопрос — использование административного ресурса при проведении предвыборной кампании. Принуждение администрацией вузов и колледжей своих студентов к массовым мероприятиям, отчётам о личном голосовании и т.д. — как минимум, должно вести к увольнению таких руководителей.

Молодёжь должна иметь возможность делать свой собственный выбор. Подавлять инакомыслие и свободу выбора молодёжи и студентов — значит целенаправленно приучать детей лгать и смиряться с насилием над своей личностью. С таким поколением рабов нация будет обречена на обман и подчинение другим.

Казахстану нужна свободная, сильная и уверенная в себе молодёжь.

Осыдан тура бір ғасыр бұрын, алаштын аяулы ақыны Мағжан Жұмабайұлы «Мен жастарға сенемін» — деп жырлаған.

Ал біздер, жазура елден сон неліктен сол жастар сенбейміз?

Неліктен олардың өз таңдауына кедергі жасаймыз?

«Ақ жол» демократиялық партиясы біздің жастардың таңдау еркіндігі мен адамдық абыройын қорғауды талап етеді.

Демократическая партия «Ақ жол» требует защищать свободу выбора и человеческое достоинство нашей молодёжи.

• Наконец, **ответственность за нарушения выборных процедур.**

Думаем, что пришло время спрашивать за них вплоть до уголовной ответственности. Потому что ворую голоса или вбрасывая бюллетени, нарушители осуществляют незаконный захват власти. По Конституции, источником власти является народ. Воровать его право выбирать себе власть — значит узурпировать эту власть. **Пора за это наказывать.**

Все эти меры нужны, чтобы **высвить доверие к избирательным процессам,** активизировать участие избирателей и наблюдателей, ужесточить публичный контроль и прозрачность выборов.

• Да, такие решения приведут к непредсказуемым результатам. Но в этом и смысл, что **выборы не должны управляться чиновниками, их результаты должны зависеть только от воли избирателей — это позиция Демократической партии «Ақ жол».**

Конечно, такие подходы создают такие риски, как рост популизма. Но это лучше, чем потеря доверия общества к своему государству.

Всем нам пора учиться в открытой дискуссии доказывать государственные подходы и противостоять спекуляциям. Без этого невозможно взросление политической культуры, как невозможно научиться плавать в бассейне без воды.

• В рамках реформирования выборной системы, считаем также необходимым **упростить регистрацию новых политических партий** до 10 тысяч членов, а также **снизить порог прохождения партий** в Мажилис и маслихаты с 7 до 5%.

• Наш выбор, выбор демократической партии «Ақ жол» — это **европейский путь развития**, европейские подходы в отношениях государства и общества, европейские стандарты качества жизни.

Более того, демократическая партия «Ақ жол» в качестве дальней перспективы рассматривает не только внедрение европейского подхода, но и постановку когда-нибудь в будущем вопроса о **вступлении Казахстана в Европейский союз.**

МЕМЛЕКЕТТІК ЕНГІЗУІМІЗ КЕРЕК

ҚАЗАҚ ЕЛІНЕ АЛАШТАН АРТЫҚ ИДЕЯ ЖОҚ

поэтапный переход от суперпрезидентской системы к Парламентской Республике.

Нынешний период создал возможности для планомерного перехода от монополии власти — к **системе сдержек и противовесов**, которая учитывала бы альтернативные мнения в решении государственных вопросов.

• Казахстану нужен не только Национальный совет доверия, но и **Правительство национального доверия.**

Согласно действующей Конституции, президент выступает гарантом взаимодействия всех ветвей власти. Это означает, что фигура президента должна быть равноудалённой и от парламента, и от правительства.

Демократическая партия «Ақ жол» считает, что **состав правительства должен формировать не глава государства, а победившая на парламентских выборах партия**, которая и будет вносить его на утверждение президенту и нести ответственность за все достижения и провалы своего правительства. Такова практика развитых демократий.

• Логическим продолжением этого процесса должно стать **введение прямой выборности акимов городов (включая областные центры и мегаполисы) и других населённых пунктов их жителями.**

• Нужно расширить контрольные функции Парламента и маслихатов, прежде всего, наделив их правом **парламентских расследований** событий, получивших общественный резонанс, таких, как нарушение гражданских прав и свобод, гибель людей или факты коррупции в эшелонах власти.

• Необходимо **усилить полномочия Парламента в утверждении**

включаться в республиканский и местные бюджеты, а их руководство — отчитываться перед обществом о расходах и достигнутых результатах.

• **Вся полученная чистая прибыль нацкомпаний и госпредприятий должна поступать в бюджет.** Если через 5-10 лет после создания какая-то госкомпания всё ещё просит деньги у государства — значит, она работает не на государство, а на свой карман. Такие компании нужно ликвидировать, на их место придёт частный бизнес, который будет работать на свои деньги, да ещё платить налоги в бюджет.

• Во-вторых, все обязательные платежи граждан и бизнеса, которые хоть и называются «накопительными», «страховыми» или «членскими взносами», по сути, превратились в дополнительные

отключали микрофоны, а наши поправки в законы подвергались «цензуре» правительства. Теперь нужно насыщать оппозиционных депутатов в Парламенте такими полномочиями, **чтобы вместо монополии на власть сформировать реальную систему сдержек и противовесов.**

• В то же время у Парламента должна быть право выделению средств на нужды избирателей **даже вопреки возражениям Правительства.**

Сегодня, согласно закону, ни одна бюджетная инициатива депутата не рассматривается без согласия правительства, хотя **получает доверие избирателей именно парламент, а не министры.**

Если бы у Парламента были полномочия прямого финансирования наказов избирателей, то, скорее всего, не было бы нынешней

стимые отклонения в налоговых декларациях, чтобы сильные кандидаты не отстранялись от выборов за незначительные расхождения. Регистрационный взнос кандидата установлен в 10 МРП, эту же сумму нужно утвердить как допустимое отклонение в налоговой декларации.

• Полагаем необходимым обязать участковые избирательные комиссии в течение часа после окончания подсчёта голосов оформить протокол итогов голосования и **выдавать наблюдателям и официальным представителям кандидатов заверенные копии этих протоколов.**

Запретить вынос урн с бюллетенями с избирательного участка до официального подсчёта голосов и оформления протоколов.

Нарушения этих требований

15-қараша – Ұлттық валютамыз – теңгеміздің туған күні! Тәуелсіздіктің ең басты белгілерінің бірі – Ұлттық теңге! Абылай мен Абайымыз, Шоқан мен Құрманғазы, Сүйінбайлар бейнеленген төл теңгемізді алақандарына аялай ұстап: «А, құдай, жеткіздің бе, ақыры бұл күнге де!» – деп, ақсақалдары көз жастарымен сулаған абыз қарияларды көргенде қатты толқыған едік сол кезде... Өйткені, Қазақтың төл теңгесінің шығуы экономикалық тәуелсіздіктің басы ғана емес – саяси мәні зор, Азаттықтың айқын белгілерінің бірі болды. Төл теңгеміз айналымға енердің алдында үш күн бұрын 12-қарашада Қазақстан Республикасының Президентінің: «Қазақстан Республикасында Ұлттық валюта енгізу туралы» Жарлығы шықты.

Кейіннен неге екені белгісіз, теңгеміздің тарихи тұлғалардың бейнелері алынып тасталды... Ұлттық валюта банкнот және монета түрінде айналысқа енгізілді. Бүгінде теңгеміздің банкноты – Ұлттық Банктің Алматы қаласындағы Банкнот фабрикасында, ал монета – Өскемендегі Монета сарайында шығарылады. Ел Президентінің Жарлығымен 1997 жылдан бері 15-қараша төл валютамыздың туған күні

ең үздік банкнот» атағын 2012 жылы Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығына арналған номиналы 10 000 теңгелік ескерткіш банкнотына берген болатын. Келесі жылы да Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкінің «Қазақ Елі» сериясынан номиналы 5 000 теңгелік банкноты екінші рет «2012 жылғы ең үздік банкнот» атағын иеленді. Ал Түркі жазба ескерткішіне арналған, номина-

сеніммен қарағаны анық», – деп жазады теңге авторларының бірі Хайрулла Ғабжәлелов. Бірақ Тәуелсіз Ел екенімізді білмейтіндер, осы төл теңгеміздің өзін көп көріп, орманға қарап ұлып жүретіндер әлі азаяр емес. 2015 жылы қызыл коммунистерден сайланған Мәжіліс депутаты, бүгінде коммунистер партиясының Серкесі Айқын Ойратұлы Қоңыров Ресей Думасының депутаты Леонид Слуцкийдің «Ортақ валютаға көшу керек» дегеніне алақайлап қуанып, қос қолын көтеріп қосыла кетті. «Экономикалық одақта болған соң, ортақ валютаның болуы да жаман емес», – деп, бірліктер, Мәжіліс депутаттары, «Ақ жол» партиясы төрағасы Азат Перуашевтың: «Теңге – Тәуелсіздігіміздің басты белгісі! Теңгеден айрылу – Тәуелсіздікке қатер!» деп, бір-ақ кескені де, сол кездегі Мәжіліс депутаты Маулен Әшімбаевтың: «Біздің билік бұл мәселені ешбір қарастырып отырған жоқ» – деп, ескертуі де, коммунист Қоңыровты ойландыра қойған жоқ.

ҚАЗАҚ ТЕҢГЕСІ - ҚАЗАҚ ЕЛІНІҢ ТӘУЕЛСІЗДІГІНІҢ БЕЛГІСІ

ОРТАҚ ВАЛЮТАҒА ҰМТЫЛУ - ОРМАНҒА ҚАРАП ҰЛУ

Қазақстан рубль аймағынан толық шығып, ескі ақшаны қазақстандық теңгеге айырбастау 15- қараша күні таңғы 8.00-де басталып, 20-қараша күні 20.00-де аяқталды. Ұлттық банк алғашқыда 1 теңгені сол кездегі 1000 рубльге бағалаған болатын. Алайда, кейін еліміздің саяси және әлеуметтік, мемлекетаралық қатынастары ескеріліп, 1 теңге 500 рубль теңгемізді дайындау жұмыстары 1992 жылы қолға алынып, сол жылдың 27-тамызы күні Ұлттық банк теңге купюрасының үлгілерін бекітті. Ал сол күннің ертеңінде 28-тамызда қазақ валютасының авторлары, суретшілер Тимур Сүлейменов, Меңдібай Алин, Ағымсалы Дүзелханов, Хайрулла Ғабжәлеловтер Англияға аттанды. 1993 жылы алғашқы теңге партиясы Англияның ең көне әрі әйгілі «Харрисон және ұлдары» фабрикасында басылды. Теңгені елге тасымалдау үшін төрт ИЛ-76 ұшақтары Ұлыбританияға 18 рет қатынады. Төл валютамыздың алғашқы партияларын сақтау үшін арнайы жерасты қоймалары дайындалып, дәл осы қоймалардан ұлттық теңгеміз еліміздің барлық өңірлеріндегі банктерге 8 күн ішінде жеткізілген еді. Теңгенің өмірге келуі туралы Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев: «Ис-76» төрт ұшаған жалдап алып, ақшамыздың 60 пайызын тасып әкелдік. Бұл өте құпия операция еді. Құжаттарға: «Мемлекет басшысының салынып жатқан резиденциясына керекті мүлік» деп жазылды. Оған дейін облыстарда жерасты қойма жасатып қойдық. Төрт ұшақ аптасына Лондон-Орал, одан облыстарға дейін әрліберлі он сегіз рейс жасап тұрды. 12-қарашаны мен ақшаны енгізу күні деп жарияладым. Жиырма күнге жетер жетпес уақыт қалды. ҰҚК басшыларының бәрін операцияны өткізуге жұмылдырдым. Ең қиыны ақшаны барлық аудандарға, барлық банктерге жеткізу. Ол сегіз күннің ішінде атқарылып шықты. Бәлкім дүниежүзінде жаңа ақшаны енгізу тап осындай тез әрі табысты жүзеге асырылған жоқ шығар», – деп еске алады. Теңге авторларының бірі, қоғам қайраткері Хайрулла Ғабжәлелов сол бір қиын да, тарихи кезең туралы «Қазақ үні» газетіндегі мақаласында: «Ұлттық валюта осындай қиын-қыстау кезде жасалып жатты.

Үкімет, тіпті, біздің жол қаражатымыздың өзін тез тауып бере алмай, ағылшындар астанасына өз қаржымызбен барып-қайтуға мәжбүр болдық. Алғашқыда тобымыз төрт адамнан құралған-ды. Тимур Сүлейменов Жоғарғы Кеңес депутаты еді де, теңге жасау ісіне бел шешіп кірісуге мүмкіндігі болмады. Тағы бір суретшіміз де белгілі себептермен қатардан кетті. Сөйтіп, екі адам төл теңге шаруасымен Лондонға бес жыл қатынадық. Сонда арнайы мамандардан банкноттардың жасалу сыры, басылу үдерісі, қағаз, бояу мәні... жалпы, ақша жасаудың технологиясы мен ішкі құпиясын жан-жақты үйрендік», – деп еске алады. Теңгенің тағы бір авторы Тимур Сүлейменов те бұл тарихи кезең жайлы Forbes.kz порталында: «Ақша өндіру технологиясымен танысу үшін Лондондағы Harrison & Sons фабрикасына сапарлаттық. Сонда ақшаның бейнелі және толыққанды болуын қамтамасыз ететін элементтер не үшін қолданылатынын түсіндім. Ақшадағы бейнелер валютаны қолдан жасамау үшін қолданылатын қорғаныш жүйесі екеніне көз жеткіздік. Бізге портреттік галерея – банкнотаның басты элементі екенін, бүкіл құпия қорғаныштың мәні сонда жатқанын түсіндірді. Сол мезетте алғашқы эскизді жасап шықтым. Бірнеше сағаттың ішінде көлемі шағын ғана эскизде әл-Фарабиді бейнелеп, бірнеше түспен бедерледім. Сөйтіп, астына алғашқы рет «теңге» сөзін жаздым» – дейді. Ең алғашқы теңгемізде белгілі тарихи тұлғалардың портреттерінен қатар, Қожа Ахмет Яссауи кесенесінің бейнесі, Алатау мен Көкшетау көріністері, Маңғыстаудан табылған тастағы таңбалар пайдаланылды. Бір теңгелік банкнотқа Әбу Насыр әл-Фараби, үш теңгелікте Сүйінбай, бес теңгелікте Құрманғазы, он теңгелікте Шоқан, жиырма теңгелікте Абай, елу теңгелікте Әбілқайыр хан, жүз теңгелікте Абылай хан бейнесі сомдалды.

әрі қаржыгерлер күні болып белгіленді. 2006 жылы 15-қарашада жаңа үлгідегі банкноттар айналысқа шықты. Теңге алғаш айналымға түскен 1993 жылы 15- қарашада 1 АҚШ долларының бағамы 4 теңге 70 тиын деп белгіленген-ді. Бұл оның сол кезде құнды болғанын көрсетеді. Бірақ бір жарым айдың ішінде-ақ 12 есе құнсызданып, 54 теңгеден асты. Алғашқы ең үлкен құнсыздану премьер-министр Нұрлан Балғымбаев пен Ұлттық банк басшысы Қадыржан Дамитовтың кезінде болды. Теңге еркін айырбас бағамына жіберіліп, 1 долларға шаққанда 138,25 теңге болды. Бұдан кейін де құнсыздану жалғасып келді. Қазір, бүгін 1 доллар 432 теңгеге тең болып тұр. Басқа елдермен салыстырмалы түрде айтқанда теңгеміздің құнын қайдам, ал көркемдігі бойынша дүние жүзінде алда келеді. Бүкіл әлемнің банкнот коллекционерлерінің тәуелсіз бірлестігі Халықаралық банкнот қоғамдастығы жыл сайын интернет-дауыс беру арқылы жылдың ең үздік банкнотын анықтайды. Осы таңдау бойынша «2011 жылғы

лы 1 000 теңгелік «Күлтегін» ескерткіш банкнотына берілген үшінші «2013 жылғы ең үздік банкнот» атағы тәуелсіз Қазақстан жылнамасындағы тарихи маңызды сәт болды. Өйткені, осы кезге дейін бірде-бір елдің ұлттық валютасы үш рет марапат алып көрген емес екен. Теңгеміз туралы айтқанда көкейімізде бір түйткілді айтпай кетуге болмайды... Біздің жалтақтығымыз сол, Ұлттық банкте да әшейінде өзіміз табынатын орыс халқын цифр танымайтын, сан білмейтін сауатсыздардай қорлап, Ресейдің орыс тілінде – шет тілінде жазғанымыз! Бір қызығы, сандаған академиктер бар, ғалым-жазушы, қайраткерлері бар «сауатты» орыс халқынан бір де біреуі: «Бізді неге сан танымайтын сауатсыз санап, қорлайсыңдар?» деп наразылық танытқан жоқ. Қазақстанның Халықтар Ассамблеясы да: «Теңгеге орыс тілінде жазылса, онда кешегі кеңес одағындағыдай барлық ұлттардың тілінде жазылу керек бір-бірінен алаламай» демеді... Бұл рухани-саяси кемістік алдағы уақытта түзеледі деп үміттенеміз. Өйткені, алда, бір айdan кейін – Қазақ Елі Тәуелсіздігінің 30 жылдық мерекелі жылына кадам басамыз! «Теңге айналымға шыққан күннен бастап мемлекетіміз тәуелсіздігін алды. Төл валюта арқасында экономикамыз көтеріліп, шекарамызды белгілеп, ішкі, сыртқы саясатты сәтті жүргізе бастадық. Бүгінгі әлемге танылған Қазақстан – соның айғағы. Алғашқы теңгені қолына ұстаған әрбір азаматтың көңілі толқып, көзіне жас алып, рухани серпіліп, «енді менің өз мемлекетім бар» дегендей болашаққа үлкен

Сонда Мәжілісте қанша жыл отырып, не айтарын білмегесін «Нанды 300 теңгеге көтерейік» деп, атын шығарған коммунист Қоңыровтың ойы неде? Бұл бүгінгідей дүрбелені күшейіп тұрған кезеңде кешегі Кеңес Одағын аңсаудан арылмағандардың отына май құю емес пе? Қанша жыл бойы Астанада отырып, Мәскеудің газетін басып шығарған коммунист депутаттың санасы әлі ресейлік басылымдардың ықпалынан шыға алмай жүр ме? Әне, жат елдің баспасөзінің жасап жатқан әсері... Тәуелсіздіктің басты тіректерінің бірі – төл теңгемізді тәрк етуге шақырып отырған Мәжіліс депутатының қауіпті әрекетіне күзретті орындарымыз ешнәрсе дей қоймады... «Ортақ валюта керек» деп, егемен ел еркіне қарсы шығып, теріс ойын айқын білдіріп отырған Айқын Қоңыровты сөйлетіп отырған қандай күш? Қазақ теңгесіне қарсы шыққан Айқын Қоңыров қазақтың бетіне қалай қарайды? Тәуелсіз Қазақстанның Парламентінде отырып, Ресей Думасы депутатынша ойлайтын Айқын Ойратұлының айқын теріс пиғылына жауап берілді ме! Бізден басқа елде болса, бұндай Қоңыров сияқты ұлттық валютамызға – ұлттық мүддеге қарсы шыққан депутаттарды есеке теріс мінгізіп, айдап шығар еді... Әрине, парламент тарихында Үкіметтің, биліктің ұсынған заңдарына бір де бір рет қарсы шығып көрмеген Коммунистік партиясы туралы жақында «Жалғыз оппозициялық партия біз ғанамыз» деп бүкіл елді күлдіріп, мақтаймын деп мазаққа қалған қызылдар көсемі Айқын жолдастың Қазақ теңгесіне қарсы шығуы зандылық деуге болады... Саяси-экономикалық Тәуелсіздіктің айқын белгісі Қазақ теңгесінің айрылуы – Тәуелсіздігімізге зор қауіп төндірді. ЕуроОдақтың ортақ валютасын алға тартатындарға айтарымыз – Еуропадағы елдердің ешқайсысы Тәуелсіздік зарын Қазақ Елі секілді ғасырлап қатты тартқан емес! Теңгеміздің құны да, сыры да түспенің! Ұлттық валютамыз – Қазақ теңгесі күні құтты болсын!

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ КҮРЕСКЕРІНЕ ЖЫНДЫХАНА ДӘРІГЕРЛЕРІН ШАҚЫРТҚАН ШЕНЕУНІК ҚЫЗМЕТІНЕН БОСАТЫЛДЫ

Мемлекеттік тіл мәселесімен әкімдікке келген қоғам қайраткері, «Тіл жанашыры» Құрмет белгісінің иегері Руза Бейсенбайтегіне жынды-хына қызметін шақыртқан Павлодар қаласы әкімі аппаратының басшы-

сы Қайыржан Оңғаров (фотода) қызметінен босатылды, — деп хабарлайды «Қазақ үні» ақпарат агенттігі.

Бұл туралы ОКҚ брифингінде Павлодар облысының әкімі Әбілқайыр Сқақов айтты.

Аймақ басшысына психиатриялық аурухананың дәрігерлерін белсендіге шақырған әкім аппаратының басшысын жазалауға қатысты сұрақ қойылды.

Белсенді Руза Бейсенбайтегі әкімдіктегі қабылдауға мемлекеттік тілде оқыту мәселесімен келгені белгілі.

Осы сұраққа жауап бере отырып, Әбілқайыр Сқақов бұл басшының қызметінен босатылғанын айтты.

Қ.Оңғаров. Сурет ашық дереккөзден алынған.

ТІЛ МӘСЕЛЕСІ - ХАЛЫҚТЫҢ ЖАНЫ

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі Тіл саясаты комитеті мен Шайсұлтан Шаяхметов атындағы «Тіл-Қазына» ұлттық ғылыми-практикалық орталығының ұйымдастыруымен «Қазақстан Республикасында тілдік ахуалды талдау және оған мониторинг жүргізу» жобасы аясында «Мемлекеттік тілдің ресми интернет-ресурстар мен көрнекі ақпараттағы қолданысы» тақырыбында республикалық онлайн семинар өтті.

Республикалық семинардың жұмысына орталық және жергілікті атқарушы органдардың өкілдері, ұлттық компаниялар мен акционерлік қоғамдардың жауапты мамандары, жоғары оқу орындары мен банктердің қызметкерлері қатысты.

Семинарды ҚР Мәдениет және спорт министрлігі Тіл саясаты комитетінің (бұдан әрі — Комитет) төрағасы Әділбек Қаба кіріспе сөзбен ашып, аталған ісшараның маңыздылығына және республика бойынша «Қазақстан Республикасындағы Тіл туралы» ҚР Заңының орындалу барысына, мониторинг кезінде орын алған кемшіліктерге де кеңінен тоқталды.

«Қазақстан Республикасында тілдік ахуалды талдау және оған мониторинг жүргізу» жобасын Шайсұлтан Шаяхметов атындағы «Тіл-Қазына» ұлттық ғылыми-практикалық орталығы іске асырды.

Мониторингтің мақсаты — көрнекі ақпараттардың сауатты әрі дұрыс ресімделуіне ықпал етіп, орталық және жергілікті атқарушы органдардың, ұлттық компаниялар мен акционерлік қоғамдардың, оқу орындарының ресми сайттарындағы мемлекеттік тілдің қолданысы мен оның тіл заңдылықтарының нағыз талдауына сәйкес дұрыс жүргізілуін қадағалау.

Жоба аясында Нұр-Сұлтан, Алматы, Павлодар, Петропавл, Орал, Қарағанды, Қостанай, Көкшетау қалаларында көрнекі ақпараттарда және бұқаралық ақпарат құралдарының, сонымен қатар орталық және жергілікті атқарушы органдардың, ұлттық компаниялардың және жоғары оқу орындары ресми сайттарының мемлекеттік тілде жүргізілу барысы тексерілді.

Көрнекі ақпараттардағы тілдік ахуалға талдау жүргізу үшін өңірлердегі тілдерді дамыту басқармалары мен тіл орталықтарынан 8 сарапшы маман, ресми интернет-ресурстарға мониторинг жүргізу үшін 2 сарапшы маман тартылып, қазіргі таңда 125 мекеменің ресми сайтына мониторинг жүргізілді. Осы тексерістің қорытындысы бойынша ескерту хат жолданған 98 мекеменің 41-і

өздерінің ресми сайтына түзету енгізді.

Семинарда Батыс Қазақстан инновациялық технологиялық университетінің доценті, филология ғылымдарының кандидаты Алтынбек Әбуталиұлы, «Тәй-Тәй Star» ЖШС директоры, Нұр-Сұлтан қаласы Архив ісі және тілдерді дамыту басқармасы жанындағы «Тілге қолдау» жұмысшы кеңес тобының мүшесі, тіл жанашыры Баян Орынбасарқызы, Қарағанды облысы тілдерді дамыту жөніндегі басқармасы жанындағы Ресурстық тіл орталығының директоры Смағұлова Мөлдір Құсайынқызы баяндама жасады. Баяндамашылар мемлекеттік тілдің көрнекі ақпараттарда, сыртқы көрнекі жарнамаларда қолданылу жайына, оларда орын алған өрескел қателіктерге (орфографиялық, стилистикалық) кеңінен тоқталып, өз ұсыныстарын білдірді.

Орталық және жергілікті атқарушы органдардың, жоғары оқу орындары мен ұлттық компаниялардың ресми интернет-ресурстарында жүргізілген мониторинг жұмыстарының қорытындысымен М.С.Нәрікбаев атындағы КазГЮУ университеті, Жоғары гуманитарлық мектебінің оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі Төлегенова Мөлдір Елжанқызы таныстырды. Ресми сайттардағы қателерге, атап айтқанда, сайттардың бірден мемлекеттік тілде емес, орыс тілінде ашылуына, қазақ тіліндегі бөлімдерге орыс тіліндегі ақпараттардың орналасуы, мемлекеттік тілдегі маңызды ақпараттардың сайтқа бірден жүктелемеуі және т.б. мәселелерге тоқталды.

Семинардың қорытындысы бойынша бірауыздан қарар қабылданды. Қарар барлық орталық және жергілікті атқарушы органдарға, ұлттық компаниялар мен акционерлік қоғамдарға, жоғары оқу орындары мен банктерге жолданатын болады.

Мемлекеттік тілді ресми интернет-ресурстарда кеңінен қолдануға үлес қосқаны үшін бірқатар мекемелер ҚР Мәдениет және спорт министрлігі Тіл саясаты комитетінің алғысхатымен марапатталды.

ӘКІМ ОРЫС ТІЛІНДЕГІ СҰРАҚТАРҒА ДА МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ ЖАУАП БЕРДІ!

НАҒЫЗ МЕМЛЕКЕТШІЛ ӘКІМ – МАҢҒЫСТАУДЫҢ ӘКІМІ СЕРІКБАЙ ТРҰМОВ.
ОЛ ОРЫС ТІЛІНДЕГІ СҰРАҚТАРҒА ДА МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ ЖАУАП БЕРДІ!

Маңғыстау облысы әкімінен Үкімет басшыларынан бастап, барлық министрлер, әкімдер, депутаттар, жалпы мемлекеттік қызметкерлер үлгі алуы керек!

Серікбай Трұмов мырза былтыр да өзге ұлт өкілдерінің орысша қойған сұрақтарына қазақша жауап беріп, ұлттық және мемлекеттік мүддені қорғай білген саңлақ саясаткерлігімен елді риза еткен еді.

Бұрын бұлай орыс тіліндегі сұраққа мемлекеттік тілде жауап беруді сол кездегі Бас прокурордың кеңесшісі, тіл жанашыры Нұргүл Қарағойшина бастаған еді. Ол қазір Жоғары сот төрағасы кеңесшісі.

Орталық коммуникация қызметінде есеп берген облыс әкімі Серікбай Трұмов асты да, үсті де асыл қазынаға толы киелі Маңғыстау өлкесінің бүгінгі жетістіктерімен таныстырып, тілшілердің барлық сұрақтарына нақты жауап берді.

Жол мәселесінің де жолға қойылғанын, су тапшылығын жою мақсатында шаруалар жасалып жатқанын, өлкені туризм ордасына айналдыру, әдеби-мәдени, рухани әлемдегі игілікті істерді қазақы тілмен келістіріп баяндап берді. Өңірдің әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсарту мақсатындағы жұмыстарды айтты.

Қаны бар қайраткердің қайраты да нар болатыны анық.

Қазыбек ИСА

ҚАЗАҒЫ ҚАЗАҚҚА ТІЛМАШ БОЛҒАН ҚАЗАҚСТАН!

1. Орталық Коммуникация қызметі модераторы Ания Байораз, сіз мемлекеттік тілді шетел азаматына аударып, тілмаш болып отырсыз ба, Қазақстанның мемлекеттік қызметкері, қазаққа ма?

Қазаққа қазақ тілін аударып, өзге ұлттарға маскара болмау керек! Тіпті, өзге ұлттарға да аудармау керек — Мемлекеттік тіл ғой бұл, ал олар Мемлекеттік қызметкерлер!

Ресей тілінде сөйлеп отырған, өзінің Ана тілі мен Мемлекеттік тіліне миы жетпейтін бұл шенеуніктің аты кім?

2. Орталық Коммуникация қызметінің Мемлекеттік тілдегі парақшасы 25 күннен — екі айдан бері неге істемей тұр?

P.S. Парақшадағы пікірлерден анықтағанымыз — Дене шынықтыру және спорт бойынша республикалық оқу-әдістемелік және талдау орталығы республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорнының директоры Абзал Мыхыбаев екен бұл Қазақ тілін түсінбеген сабаз.

Қазыбек ИСА
Қазақ үні

«ҚАЗАҚ РЕСПУБЛИКАСЫ»: ВОЗВРАЩЕНИЕ ИМЕНИ И МОДЕРНИЗАЦИЯ КАЗАХСТАНА

В Нур-Султане прошел внеочередной XVI съезд Демократической партии Казахстана «Ақ жол». Демпартия «Ақ жол» считает целесообразным наряду с названием «Казахстан» использовать исторически аутентичное название «Казахская Республика».

ВОЗВРАЩЕНИЕ ИМЕНИ И МОДЕРНИЗАЦИЯ КАЗАХСТАНА

В своем выступлении на съезде лидер партии Азат Перуашев отметил: «В этом году исполняется 100 лет Казахской республике, которая началась с автономии «Алаш» и заложила основу современного Казахстана. Сначала ее ошибочно называли «Киргизской» автономной республикой, а спустя 5 лет, благодаря Султанбеку Кожанову, Саену Сейфуллину, Жалау Мынбаеву и друтому, республике было возвращено исконное название нашего народа. В прошлом году Демократическая партия «Ақ жол» поставила перед правительством вопрос об официальном праздновании этой исторической даты и использовании наряду с названием «Казахстан» названия «Қазақ Республикасы» («Казахская Республика»), которое было признано тоталитарной советской властью. Эту инициативу поддержал и Институт истории и этнологии имени Ч. Ч. Валиханова, но наши официальные лица хранили молчание. Тем не менее, мы считаем целесообразным вернуть государственное название «Казахская Республика», которое олицетворяет нашу историческую уникальность» (перевод с казахского — Д.Е.).

Это заявление не является каким-то отдельным предложением — оно было высказано в комплексе целевой предвыборной программы Демократической партии «Ақ жол», где партия выступает за усиление институтов парламентаризма и поэтапный переход от суперпрезидентской системы к Парламентской республике.

Было также заявлено, что для Казахстана нет лучшей идеи, чем Алаш: «Мы рассматриваем политическое наследие «Алаша» как национальную идею модернизации Казахстана и будем настойчиво продвигать их идеалы в государственном строительстве, экономике и обществе».

Не осталось в стороне и развитие государственного языка — его внедрение нужно вести на государственном уровне: «Демократическая партия «Ақ жол» поддерживает расширение использования государственного языка. Нам необходимо внедрить казахский язык на государственном уровне в сфере экономики и финансов, государственного управления и работы иностранных инвесторов».

Партия «Ақ жол» считает, что принцип декоммунизации должен

стать составной частью государственной политики: «В целях восстановления исторической справедливости мы провозгласили политику декоммунизации одним из официальных направлений нашей партии».

В этом контексте характерна смена названия КНПК на «Народную партию Казахстана». «Учитывая наличие запроса на изменения политической и социально-экономической ситуации, а также необходимость реагирования на политические процессы, предлагается пересмотреть стратегию Коммунистической народной партии Казахстана через ребрендинг в Народную партию Казахстана», — сказал секретарь ЦК КНПК Айкын Конуров в ходе внеочередного съезда партии.

Кроме того, партия «Ақ жол» призвала к международному признанию голодомора, совершенного советским тоталитарным режимом против казахского народа.

Следует отметить, что это не ребрендинг, а возвращение прежнего названия (без «Советская Социалистическая»), бытовавшего в советское время, не новое название «только для казахов». Ведь в предложении «Ақ жол» было сказано об этом: «использовании наряду с названием «Казахстан» названия «Қазақ Республикасы» («Казахская Республика»), которое было признано тоталитарной советской властью». К тому же мы и в советское время жили, и сейчас живем в Казахстане. Это название есть и в гимне страны: «Туған жерім менің — Қазақстаным!»

О переименовании названия республики говорили не раз, особенно в последние годы. В частности, после появления идеи «казахстанская нация», Доктрины АНК, а также было предложение президента Нурсултана Назарбаева о переименовании страны в «Қазақ елі» и т.д.

И это предложение «Ақ жола» вполне ожидаемо вызовет долги и острые дискуссии в обществе. При этом надо учитывать изменение этнического состава страны. Итоги переписи в 89 году показывали 39% казахов, сегодня их больше 70%. Статусные роли изменились и будут меняться, Казахстан становится все более «казахским» государством. Это все кардинальным образом меняет картину мира, восприятие.

Однако изменение названия страны ни-

кому не мешает быть русским, немцем, корейцем и т.д., и пугать, что все жители станут казахами, не придется. Наивно полагать, что из-за названия «Қазақ Республикасы» все заговорят на казахском языке и станут казахами.

Изменение названия страны должно вызвать позитивные изменения внутри республики, политические, социальные и экономические реформы.

«ҚАЗАҚ РЕСПУБЛИКАСЫ» НЕ ПРОТИВОРЕЧИТ КОНСТИТУЦИИ

В начале февраля 2014 года одной из горячо обсуждаемых тем было предложение президента Нурсултана Назарбаева рассмотреть вопрос о переименовании страны в «Қазақ елі». В этом предложении была своя логика: у нас есть Елбасы, соответственно, нужно юридически оформленное понятие «ел», так как оно и так используется в обиходе, в том числе в сочетании «Қазақ елі».

«В названии нашей страны есть окончание «стан», как и у других государств Центральной Азии. В то же время иностранцы проявляют интерес к Монголии, население которой составляет всего два миллиона человек, при этом в ее названии отсутствует окончание «стан». Возможно, надо рассмотреть со временем вопрос перехода на название нашей страны «Қазақ елі», но прежде следует обязательно обсудить это с народом», — сказал тогда Назарбаев.

Некоторые авторы предлагали, по их мнению, адекватный ряд терминов на трех языках: «Қазақ Елі» — «Qazaq Eli» — «Qazaq Republic» — «Казахская республика». Однако «ел» не равнозначно слову «республика» по очень простой причине: в Степи до советского

времени не было республиканской формы правления. В то же время всякое нововведение необходимо рассматривать на соответствие национальному законодательству, в данном случае Конституции РК и другим законам страны.

Иными словами, историческое значение понятия «ел» противоречит Конституции РК, где зафиксирован республиканский характер нашей государственности. Ведь предлагается изменение ее Конституции. Естественно, встанет вопрос, поменяется ли Конституция лишь в части названия страны или же будут изменены и другие пункты, в частности форма государственного управления.

Конечно, чтобы не было каких-либо спекуляций, что это будет монархия, ханство, каганат или что-то иное, можно было бы написать «Қазақ елі Республикасы», как предлагали некоторые авторы по примеру «Республика Марий Эл». Однако это будет такая же тавтология, как и в наименовании «Республика Казахстан».

А изменение Казахстана в «Қазақ Республикасы» не противоречит Конституции страны в плане формы государственного управления. Так мы подчеркнем конституционный статус и восстановим грамотное название страны, которое соответствует международной терминологии и национальной истории.

КАК «КАЗАХСТАН» СТАЛО НАЗВАНИЕМ ГОСУДАРСТВА

Наша страна была образована первоначально как Автономная Киргизская ССР в составе РСФСР 26 августа 1920 года со столицей в Оренбурге. Когда «возвращали» настоящее имя степнякам — вместо названия «киргиз» стали говорить «казак» — с 19 апреля 1925 года Степной край стал называться Казахская Автономная Советская Социалистическая Республика. С 1936 года — Казахская Советская Социалистическая Республика. А географическое название Казахстан появилось намного позже. При этом наименования Казахская ССР и Казахстан не были равнозначны — последнее не упоминалось в Конституции Казахской ССР 1978 года.

Есть в мировой практике соответствие термина «нация» с понятием «государство» (ср. Организация Объединенных Наций). В этом

контексте необходимо учитывать одно важное обстоятельство: насколько грамотно и исторически верно нынешнее название страны «Республика Казахстан». Лингвистический анализ обнаруживает в нем повторение терминов, т.е. тавтологию. Тавтология (греч. *tauto* — то же самое и *logos* — слово) — сочетание или повторение одних и тех же слов или близких по смыслу слов.

В географическом обозначении «Казахстан» уже присутствует политическая организация общества — «Государство казахов». Суффикс -стан восходит к индоевропейскому корню «*stā-» («стоять») и на персидском языке означает «место стоянки, стойбище» (современное значение — «станция» и «страна»). Смысловое содержание наименования «Республика Казахстан» — «Республика Государства казахов». Республика и есть государство (с выбранными на определенный срок органами власти).

Да, обозначение «Казахстан» использовалось и в советское время, но как географическое. Приобретение независимости из юридического названия республики «Казахская ССР» убрали бы политическую составляющую, определения уходящего союзного государства — «Советская Социалистическая» и оставили бы определение республики — «Казахская Республика» (ср. Казахская Республика). Из географического обозначения вывели бы «казахстанцы», а из юридического — «казахская нация». Кстати, так было в советское время.

В Конституции РК 1995 года указано, что наименование Республики Казахстан и Казахстан равнозначны. Так географическое обозначение обрело юридический статус, и страна вошла в международное сообщество «станов».

Любое изменение названия страны — это очень сложное и серьезное начинание, которое требует всестороннего обсуждения в обществе и на государственном уровне. Причем не только внутри Казахстана, но и в его представительствах за рубежом. Не говоря о больших затратах.

Обсуждение смены названия страны, как лакмусовая бумажка, может выявить общее мнение, консенсус и поиск путей дальнейшего развития республики и общества.

Доктор философии в области образования Лаура КАРАБАСОВА – автор книг и статей в высокорейтинговых международных журналах по вопросам изучения языков и введения трехязычного образования. Она провела несколько исследований, посвященных этой теме, в Назарбаев Интеллектуальных (НИИ) и общеобразовательных школах. В 2013-2015 годах была специалистом по трехязычному обучению в НИИ. Позже стала координатором национальной рабочей группы, которая занималась разработкой концепции трехязычного образования.

ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ: УЧИТЕЛЯ СТАЛИ СЛЕПЫМИ ИСПОЛНИТЕЛЯМИ

Почему реформа по внедрению в школах трехязычия провалилась и как ее реанимировать?

- Лаура, насколько я знаю, изначально вы предлагали внедрять двуязычие - с упором на казахский в школах с русским языком обучения и на русский - в казахских. Почему вы считаете, что это правильный подход?

- Опираясь на опыт НИИ, мы хотели поддержать детей с русским языком обучения, которые плохо знали казахский, и наоборот. За рубежом этот подход называется предметно-языковым интегрированным обучением. Он предполагает, что у учеников могут быть слабые языковые компетенции. Этого, кстати, не нужно бояться (а у нас именно этого обстоятельства и опасаются). Мы предполагали, что в среднем звене часть предметов (история Казахстана и всемирная история) должна была преподаваться на казахском или русском в зависимости от языка обучения в школе. У нас в отличие от английского языка много специалистов, которые, по крайней мере, прекрасно говорят на казахском.

- Но владение языком не означает, что ты сможешь успешно преподавать предмет тех, для кого этот язык не является родным.

- Конечно, помимо языка нужно знать методику преподавания. Допустим, некоторые педагоги, которые ведут историю Казахстана, составляют одинаковые поурочные планы, применяя идентичные методики для обучения в казахских и русских классах. Выставляют аналогичные показатели по ожидаемым результатам и критериям оценивания. Но это неправильно. Они должны отличаться, ведь мы преподаем детям с разным уровнем владения языком.

Я постоянно провожу тренинги для педагогов, которые работают по программам трехязычия. И предлагаю тем, кто ведет уроки на английском, адаптировать материал, чтобы текст на этом языке стал понятен детям. Упростить текст, сложные предложения разбить на простые, часть информации заменить картинками или таблицами.

- Почему в Минобре предпочли внедрять обучение и на английском языке?

- Я не знаю, что случилось и куда подевалась та стратегия, которую мы предлагали. С 2018-2019 учебного года в Казахстане предметы естественнонаучного цикла начали преподавать на английском языке. По данным, которые

есть в СМИ, на курсах английского прошли обучение более 11 тысяч учителей, порядка шести с половиной тысяч из них обязались вести уроки на этом языке, за что получили определенную надбавку.

К тому моменту в Казахстане уже был накоплен определенный опыт - помимо НИИ трехязычие применялось в некоторых специализированных школах. Но все это было разрозненно, информация не обобщалась и не анализировалась. В таком случае возникает вопрос: что в слова «апробация» или «пилотирование» вкладывают в Казахстане? Для чего их проводят, если в итоге к внедрению реформы, как в этом случае, подходят достаточно механически? Я считаю, что ее эффективность в какой-то степени измерялась освоением бюджета. При этом, предполагаю, даже не учитывались закономерности обучения языку как учителей, так и учеников.

- Почему, на ваш взгляд, учителя, которые прошли курсы обучения английскому, не смогли продемонстрировать тот уровень владения языком, которого от них ожидали?

- Было несколько факторов. И количество часов, отведенных на обучение. Мы говорим о тысячах учителей - представьте, сколько инструкторов пришлось нанять для их обучения по всему Казахстану! Я не могу обобщать, но были и очень сильные тренеры, и хватало тех, кто просто «прогнал» грамматику. К сожалению, многие педагоги так и не узнали, что есть коммуникативная методика, которая помогла бы им научиться использовать язык в контексте реальной жизни.

Я общалась с учителями, когда проводила свои исследования. Многие смущались, когда я спра-

шивала: «Какой у вас уровень владения языком?» Отвечали: «В сертификате высокий, но на самом деле это не так». Признавались, что на курсах их не учили выстраивать диалог, не учили говорить: «Откройте тетради», «Иди к доске», «Записываем новую тему». Это тот элементарный язык, который нужен для управления классом. Поэтому возникает вопрос: как уровень знаний учителей измеряли на выходе с этих курсов?

Еще один важный момент - высокий уровень тревожности тех, кто изучал язык. Опять же, не обобщаю, но я видела, что для многих это стало проблемой. Учителя подписывали документ, обязывающий их по окончании курса вести уроки на английском языке. Представьте, вам говорят: «Мы вас освободили от уроков, нашли вам замену, сохранили зарплату - представьте только, сколько денег на это потратили!» Добавьте к этому боязнь делать ошибки - а она сидит глубоко в нашем менталитете. Если ты говоришь (не важно, на каком языке),

то должен делать это красиво, с произношением чуть ли не как у носителя.

Учителя признавались мне, что переживали из-за того, как они будут выглядеть перед учениками. Многие из них просили помощь у детей. А кто-то репетировал каждый урок перед зеркалом, боясь, что в классе им зададут дополнительный вопрос. Знаю, были случаи, когда преподавателей отчитывали на педагогических советах из-за того, что их во время открытого урока поправил кто-то из учащихся.

- На мой взгляд, было сразу очевидно, что за три месяца невозможно освоить язык на таком уровне, чтобы преподавать в школе, да еще химии, биологии или информатике.

- Изначально речь шла о том, чтобы апробировать реформу на небольшом количестве школ и постепенно, по мере подготовки кадров, масштабировать этот опыт. Ориентироваться именно на количество учителей, преподавать эти предметы на английском языке, не гнаться за цифрами и показателями. Я убеждена, что именно так и нужно было действовать.

Но в какой-то момент переход школ на трехязычную систему обучения стал массовым явлением. После того как учителя закончили обучающие курсы, складывалось впечатление, что это касается всех школ. При этом, замечу, на местах далеко не всегда

понимали суть реформы. Были те, кто думал, что трехязычие - это использование трех языков в рамках одного предмета! Зашел в класс, поздоровался на казахском, русском и английском и т. д.

Беда в том, что практически все реформы в Казахстане спускаются по вертикали сверху вниз. В таком подходе изначально заложено нарушение закономерностей их реализации. Учителя должны были активно вовлекаться в реформу по введению трехязычия, открыто говорить о проблемах и отстаивать свою позицию. Они же стали слепыми исполнителями. Потому и сложилась ситуация, когда наверху говорили одно, а на местах это понимали иначе.

- В итоге это стало историей из серии «внедрить любой ценой».

- В какой-то степени да. Обществу вздрагивает, когда слышишь слово «трехязычие». Но на самом деле есть и плюсы. По моим наблюдениям, этой реформой, несмотря на все проблемы, воспользовались молодые

учителя. Они мотивированы, хотя бы вести уроки на английском, платно им дали возможность бесплатно выучить иностранный язык.

- В Минобре от трехязычия не отказались. Там говорят, что школы постепенно, как раз таки по мере подготовки кадров, будут двигаться к внедрению такого формата обучения. Как вы считаете, что нужно предпринять, может быть, изменить что-то сейчас, чтобы реформа стала более эффективной?

- Трехязычие необходимо. Мы от этого никуда не уйдем. Думаю, сейчас нужно сделать паузу, проанализировать все, что мы имеем. Понять, сколько учителей действительно хорошо владеют языком, насколько они мотивированы, и работать только с теми, кто хочет развиваться в этом направлении. Их на самом деле немало. Почему бы не оставить в покое тех, кто не хочет вести свой предмет на английском?

Нельзя говорить, что все плохо. Есть учителя и школы, в которых внедрились такой формат обучения. Сейчас нужно думать об их дальнейшей поддержке. Их можно обучать онлайн - это потребует минимум затрат. Разъяснить суть реформы, развеять мифы, сложившиеся вокруг нее. Разработать общие инструкции (мне возражают, что они есть, но я настаиваю на том, что нужны новые документы) - содержательные, в которых бы кратко и понятно были изложены подходы к реализации трехязычного образования. В конце концов, дать школам больше свободы в этом вопросе.

Если есть один сильный педагог, который может вести свой урок на английском языке, то пусть так и будет. Два других предмета мы подключим, когда появятся кадры. И не забывать про родителей - они тоже должны быть участниками процесса: интересоваться их мнением, хотя бы они, чтобы у их детей были такие уроки.

ИЗГОЙ: «Я СЕМЯ, ЧТОБЫ ПРОРАСТИ, ДОЛЖЕН ИСЧЕЗНУТЬ В ЗЕМЛЕ»

В Национальной библиотеке РК 10 ноября состоялась презентация нового русского перевода прозы Абая Кунанбаева «Қара сөздер», приуроченная к двум юбилеям – 175-летию Абая и 55-летию философа, переводчика Жаната Баймухаметова, уже покинувшего этот мир. Что объединяло этих двух мыслителей, что роднило? И как родился этот книжный проект? С этими вопросами корреспондент ИА «NewTimes.kz» Ася Нуриева обратилась к авторам проекта, известным филологам, деятелям культуры, проверявшим Абаем свои жизненные кредо и лично знавшим Жаната.

В биографии Абая еще много неизвестных фактов, вопросов и загадок. До сих пор находят неопознанные рукописи, ему приписываемые, копии его произведений на арабике. Ведь поэт при жизни называл себя «человеком-загадкой», разгадкой которой и занимаются абаеведы Центра «Абайтану» при КазПУ им. Абая под руководством ученого-ахсакала Мекемтаса Мырзахметова.

«Выдвинута гуманистическая концепция совершенного человека «Тольк адам» по Абаю, сформированного под воздействием мировоззрения правоверного мусульманина и суфия. К сожалению, русскоязычным читателям-космополитам эти обстоятельства кажутся недостижимыми, в связи с чем образ Абая предстает в двух традиционно устоявшихся, противоречащих друг другу стереотипах. К примеру, некоторым нашим современникам кажется, что Абай своей жестокой самокритикой ослабил свой этнос, выставил на посмешище перед всем миром похлеще, чем козновский Борат. Они же подвергают сомнению подлинность текстов» (Рабига Кулжан).

Зитта Султанбаева, художник, арт-критик и журналист, координатор проекта:

— В начале марта мама Жаната Баймухаметова Саркыт-апаи обратилась к культурной общественности, коллегам и друзьям Жаната с просьбой в юбилейный год Абая помочь издать его уникальный труд, ставший для него последним. Мы объявили благотворительный сбор средств. Таким образом, книга состоялась на народные средства посредством краудфандинга, который значительно осложнился повсеместно введенным карантином.

Несмотря на это, благодаря однокурсникам, коллегам и родным Жаната средства были собраны. Прошло девять месяцев кропотливой работы, и нашей команде в лице филолога и автора вступительного текста Рабиги Кулжан, дизайнера Анастасии Таукеловой, корректора Бутенко, координатора проекта Абликима Акмуллаева удалось осуществить этот проект.

Жанат не случайно был так одарен. Его прапрадед – выдающийся казахский меценат Маман Турусбеков, который построил в Жетису школу.

За активную общественную деятельность Турусбек-хаджи был награжден российским царем Ни-

колаем II орденом Святого Георгия III степени и удостоен титула графа.

В своих делах в сфере образования он поддерживал дружеские отношения с такими деятелями общественного движения «Алаш», как Барлыбек и Турлыбек Сыртановы, Тынши Альжанов, Жакып Акбаев, Мухамеджан Тынышбаев. В тесной связи он был и с видными деятелями казахской интеллигенции – Ахметом Байтурсыновым, Алиханом Бокейхановым и другими, одобрявшими поддержку со стороны семьи Турусбека-хаджи печатных органов на казахском языке.

Благодаря работе над книгой я продолжаю открывать для себя воистину космический мир Абая – мыслителя мирового масштаба! Его «Сокровенные речи» – духовный клад нашего народа и должны

стать настольной книгой каждого нашего гражданина.

Рабига Кулжан, филолог, педагог, автор вступительной статьи:

— Абай в жизни не покидал степи своего уезда, зимовал в урочище Жидебай, где принимал гостей и сочинил свои шедевры. Это не может не удивлять!

Посудите сами: в 25 – «Возмужание», в 30 – «Орда құрды», в 40 – «Қамал бұзды», в 50 – «Ел ағасы», 60 – пророковский возраст с тяжестью полета в бессмертие!

Советская цензура многое скрывала, а именно его исламско-суфийское мировоззрение. В связи с выходом нового полного перевода Жаната и с некоторым усилением исламского радикализма и экстремизма духовный аристократизм Абая стал актуальным как никогда. В «Сокровенных речах» мы это видим воочию.

Вот как поэтапно осветил Абая известный критик-литературовед с мировым именем Николай Анастасьев в серии ЖЗЛ: 1. Мифология окраин, т.е. жизни казахов. 2. У себя, в юрте, т.е. семейный уклад. 3. У себя, в степи – его верноподданский карьерный рост до волостного управителя. 4. У себя, на Востоке

– в 40 лет серьезных обращений к поэтическому творчеству, новаторство. 5. У себя, на Западе – дружба со ссыльными, русской литературой. 6. У себя, в Европе – рецепция европейских философов.

В итоге Абай в этом круге, по мнению автора, становится равным среди равных! И такого духовного взлета номад Абай достиг, не преодолевая больших территорий, никуда не выезжая. Вот что такое «интеллектуальный номадизм» по Жанату! И сам Жанат не выезжал дальше территории СССР.

Что роднило две эти фигуры? То, что оба, и Абай, и Жанат, по мысли Ауэзхана, «мешали Запад и Восток»!

Аслан Жаксылыков, прозаик, доктор филологических наук, профессор кафедры теории и методологии перевода КазНУ им. Аль-Фараби:

— Я думаю, как нам сейчас не хватает Жаната Рагимолуятова, Ауэзхана Кодара, Айгюя Полуяхтова. Три человека, которые составляли ядро журнала «Тамыр», его мозг, его движущую силу. Какая работа кипела! Чем больше времени проходит, тем больше и глубже осоз-

себя в самых разных сферах – философия, культурология, поэзия. Его переводы из немецкой поэзии экспрессионизма тоже совершенно уникальны. Я имею в виду переводы поэзии Георга Траля.

Последние годы он обратился к Абаю. И тоже не случайно, видимо, достиг стадии духовной зрелости. Его волновали мысли о своем народе, его генетическом и культурном коде. В те годы мы общались, я обратил внимание, что он меняется, меня это порадовало, потому что духовная сокровищница казахского народа тоже бездонная, это надо увидеть и это надо проговорить, конечно. И мы чувствовали и видели, что Жанат это может сделать самым современным языком, очень острым, абсолютно актуальным, он мог проговорить Абая необыкновенно.

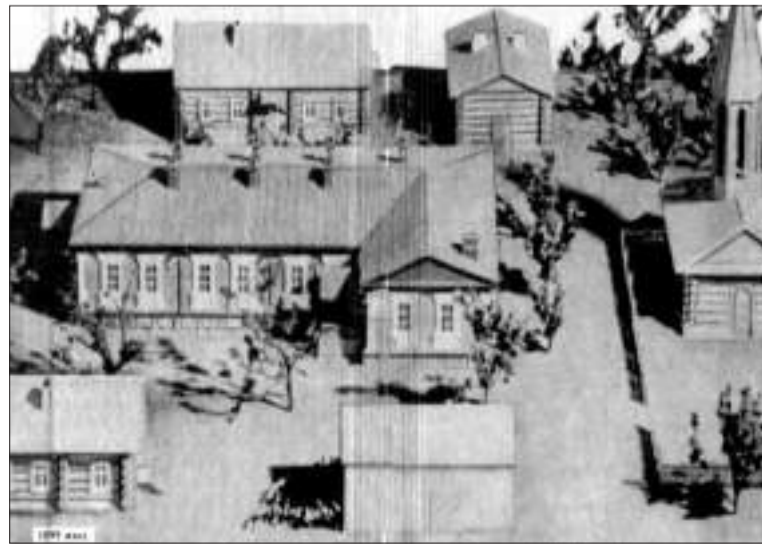
Когда перевод был готов, показал мне, я прочел и сделал замечания. Он ушел, обещал доработать. Потом начал поворот в его судьбе, который повел к финалу. Мы все это видели, знали уже, чувствовали. Духовный мир его был очень хрупкий: обладая таким набором талантов, в то же время он был очень ранимый.

Тем не менее, он очень много оставил. Отдельно нам надо говорить о нем как о человеке. Есть такая категория людей, они как метеоры, понимаете? Они появляются, изумляют нас своими талантами, но очень быстро проходят по полю этой жизни, оставляя такой богатейший след, что поражаешься. Особенно то, что он знал пять языков, удивительно, правда же!

Его переводы из немецкой поэзии, как он это делал экзистенциально своим метафорическим языком, меня тоже поражали. Рад, что эта книга появилась! Мы со студентами будем по ней работать. Я чувствовал, что он во всем был художником, поэтом!

Кайрат Жанабаев, кандидат филологических наук, тюрколог, педагог:

— В личности Абая меня поражает больше всего то существенное обстоятельство, что он вышел из глубины народной жизни, а был мудрым, подобно Сократу, Бхартрихари, Ницше, Конфуцию. Это что-то необъяснимое. Глубина интеллекта и сила убеждения ставят его в один ряд с уникальными историческими личностями и духовными пророками, говорившими божественные истины.

Претензии к Абаю будут всегда, как к любому мыслящему и действующему уму. Это проблема вечная – непонимание личности отсталым обществом, которое и ныне не изменилось. Проблема ущербности. Что касается подлинности, то этот вопрос сокрыт мраком неизвестности. И вряд ли когда-нибудь будет все ясно в нем. Важен сам факт присутствия умной, честной и великой книги, создавшей гордость казахам.

Абай остается актуальным, потому что он говорит не только о казахах, но через них обо всем человеческом. Это как Н.Г. Чернышевский о русских.

Но Жанат – это и жизнь, и символ жизни философа настоящего, каких нам дает мировой опыт. Он с ним в одном ряду по трагедийности, по сущности самого философского существования.

Ауэзхан Кодар, поэт, прозаик, философ и литературный критик, филолог и переводчик:

— Жанат Баймухаметов – один из основателей альманаха, а потом и журнала «Тамыр». Все эти годы мы шли с ним рука об руку и интеллектуально подпитывали друг друга. Если он ввел меня в категориальный мир западноевропейской философии, я его – в поэтический мир казахского «степного знания».

Начинали мы в 1992 г. с перевода Гераклита на казахский язык, на который он ложился как на родной. Причем Жанат благодаря знанию древнегреческого разрабатывал стратегию перевода дотошно, ввел все нюансы обговаривания, всех смыслов. А я – различные варианты перевода на казахский, которые тоже тщательно обсуждались. Только когда устранялись малейшие неясности, мы выбирали окончательный вариант. Впоследствии, когда Жанат переводил Абая и Мукагали, все шло по той же схеме, только теперь стратегом был я, а он – переводчик.

Здесь следует сказать, что Жанат неуклонно придерживался ницшевского правила, что в делах интеллектуальных нужно быть честным до жестокости. Поэтому в профессиональном плане общение с ним было не из легких. Здесь я не идеализирую Жаната. У него действительно был внутренний стержень, не позволяющий ему прогнуться. В дилемме «успех ценой компромисса» или «изгойство, но чистая совесть» он выбрал второе. И он понимал, что не достигнет мгновенного успеха. «Мы как семья, – изрекал он в блаженные минуты опьянения. – Я семья, чтобы прорасти, должен исчезнуть в земле». Так мог сказать только человек, осознающий важность избранного им пути, ни за что не способный с него свернуть.

Жанар МУКАНОВА
(в сокращении)

